

З НАУКОВОГО ТА ЕКОНОМІЧНОГО ЖИТТЯ НА УКРАЇНІ.

«ІСТПАРТ».

Архіви революції мають за собою невелику історію. Більшість з них функціонує лише з 1920—21 р., тоді як рямці їх роботи є дуже широкі, бо охоплюють численні етапи революції від народовольчества до розвитку сучасних політичних партій та угруповань.

На прикладі вивчення історії французької революції ми бачимо, яку колосальну роль може відіграти систематизація матеріалів революції (часописів, книжок, брошур, фотографій) в справі дослідження історії нашої пролетарської революції.

Багатий матеріал до того дають умови жорстокої громадянської війни на Україні. З одного боку кінематографічна зміна влади, універсали та накази різних «батьків», «отаманів» та генералів від контр-революції, з другого—сліди довгої підпольної роботи революційних партій (прокламації, література, відозви), зокрема комуністичної партії в умовах жорстокого класового змагання. Усе оце, без сумніву, є найціннішим матеріалом, що без його неможливо буде надалі провадити вивчення шляхів соціальної революції на Україні.

Ці матеріали збирає й систематизує комісія по вивченню Жовтневої Революції та комуністична партія («Істпарт»).

Протягом порівнюючи недовгого періоду свого існування Іспартіві пощастило зібрати дуже цінний матеріал в виді оригінальних документів, прокламацій, фотографій, портретів, спогадів учасників повстань, підпольної роботи, процесів то-що. Частина цих матеріалів уміщено в журналі Іспарту «Летопись Революції».

В 3-х надрукованих числах цього журналу уміщено статті по історії

жовтневого перевороту в різних місцях України. Друге число журналу цілком присвячено історії Катеринославської організації. В третій книжці надруковано ще не публіковані матеріали з доби перед 4 З'їздом РС-ДРП. (80 та 90 р.).

До п'ятирічного ювілею КП(б)У вийшли з друку протоколи 1 З'їзду, що нині є бібліографічною рідкістю.

Зараз в портфелі редакції «Летопись Революції» є дуже цінні статті, як от тов. Басалого (Дальній)—«1905 рік у Харкові», тов. Веденєва, учасника процесу Ю. Мельнікова (1888—1889 р.р.) та инш.

Виключний інтерес має виставка Іспарту. Виставка, яку організовано до 5-річчя Жовтневої Революції, займає зараз 7 кімнат і має понад 3000 експонатів, при чому багато з них мають велику історичну вартість.

Через те що експонати влучно росташовані, виставка є ніби наочною історією революції. В фотографіях, відозвах, аркушішках, діаграмах проходять перед вами усі найголовніші етапи революційного руху Росії та України—від першого революційного гуртка до Комінтерну.

Експонати як найрізноманітнішого характеру. Тут Ви побачите і жандармські фотографії Степана Хальтурина, і портрет його соратника, нині члена КП(б)У, тов. Мойсеєнка.

Портрети Тараса Шевченка, гектографовані відозви з приводу 100 роковин від дня його народження, випущені Колективом Вищих шкіл м. Києва, рідкі жандармські фотографії Надії Костянтинівни Крупської, Воровського. Влаштовано галерею портретів діячів українського революційного руху: Євгенії Бош, Баумен, Літвінова, П'ятакова, Скрипника, Бубнова, Косіора, Коцюбинського. Багатий є відділ з'їздів компартії та Рад. Є гранки перших

декретів Секретаріату та ЦИКУКИ (як тоді називались Раднарком та ВЦВК), оригінали та фотографії відозв з'їздів Рад, газетні статті, брошури і т.и. У відділі місць експоновано Полтаву, Поділля, Катеринослав, Донбас. Особливо повно експоновано дві останніх губернії, що подали велику кількість матеріалу.

Виставку за час її існування відвідало біля 4000 глядачів, переважно члени ріжного роду, з'їздів конференцій, робітничі організації, а також слухачі курсів та вищих шкіл. Останні користуються виставкою, як допоміжним засобом до вивчення історії революції й компартії. Про корисні наслідки відвідування виставки свідчать записи екскурсантів в журнал для відвідувачів, що з захопленням говорять про постановку виставки.

Іспарт розпочав фотографувати для чарівного лихтаря свої експонати. Це треба цілком вітати, бо це значно улекшить і зробить живими виклади з історії революції в сільських школах, на курсах то-що.

Виставці бракує постійного кадру керівників екскурсій, що заважає перепустити усіх, бажаючих оглянути виставку.

Немає сумніву, що матеріали та експонати, які має Іспарт зараз, далеко не вичерчують і в малій мірі багатства матеріалів по історії революції, котрі є на Україні. Більшість матеріалів перебуває досі у окремих осіб та установ і є зовсім невикористана. Частина матеріалів гине через недогляд тих, хто є навколо і часто зовсім не цінить значіння цих матеріалів.

Хиби в роботі та матеріалах комісії треба виповнити шляхом колективної участі в роботі Іспарта широких мас—спільників революційної боротьби на Україні.

М. Л—н.

АКТУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДЧИХ КАТЕДР.

Одним з найважливіших завдань науково-дослідчих кафедр є розробка тем і питань, що їх безпосередньо висунули потреби життя та економічні інтереси країни. Ці теми виділено під назвою «ударних» або актуальних тем.

Встановлення характеру цих тем по кожній науково-дослідчій кафедрі та забезпечення кафедри матеріальними й науковими ресурсами для більшої продуктивності робіт по удосконаленню тем є одна з головних задач в роботі Наукового Комітету. В цьому відношенні велику роль відіграє контакт і встановлення зв'язку науково-дослідчих кафедр з зацікавленими наркоматами, виробничими організаціями та господарчими установами. По багатьох кафедрах такий зв'язок уже існує, тому що більшість членів кафедр персонально є консультантами, або робітниками виробничих установ; в цих кафедрах практичний успіх в роботі обіцяє дати багаті наслідки.

В інших кафедрах зв'язок з виробничими органами ще дуже слабкий, багато ще треба зробити, щоби звернути увагу, зацікавити господарчі органи роботою кафедр, виявити всю користь, що може дати науково-дослідча робота в економічному відродженні країни.

Необхідно також стимулювати роботу членів кафедр в галузях, безпосередньо зв'язаних з проблемами, що висуває життя.

Науковий з'їзд, що має бути в-осени цього року, по вивченню творчих сил України може багато зробити в цьому відношенні.

З одного боку він може виявити наочний склад і ресурси робітників, а з другого—дати провідні директиви в діяльності науково-дослідчих кафедр, в напрямі вивчення виробничих сил краю та вишукування способів найкращого наукового уживання їх для підвищення економічного добробуту.

Звіти, доставлені керівниками кафедр Науковому Комітетові, свідчать, що робота більшості кафедр плодотворна, енергійна й безпосередньо відповідає пекучим потребам.

При Всеукраїнській Академії Наук уже працює під головуванням академіка Тутковського комісія по вивченню природних багатств України. Мета її—доцільне встановлення всього водяного господарства на Україні як для меліорації землі, так і для допомоги селянству, а також використання водяних артерій для судоходства й, на решті, експлуатація дешевої водяної енергії—білого вугілля. Всі ці зав-

дання розподілено між окремими кафедрами геології, гідрології та інш.

В зв'язку з відродженням сільського господарства й підвищенням економічного добробуту населення, актуальним завданням є винайдення правдивого засобу ведення водяного господарства краю й розробка цілого ряду зв'язаних з цим питань по гідрології, гідротехніці, меліорації та землеустрою.

Кафедрою гідрології в Києві з цією метою готується до друку проф. Оппокова «Водяні багатства України», провадиться вивчення рік та озер, в зв'язку з питанням прококування опадів та повіни, вивчення ґрунтових вод та їх скористання, організація артезіанського водопостачання, вивчення норм осушки та зрошення в зв'язку з меліорацією краю.

Кафедрою геології провадиться робота по встановленню слідів гейзерів на Україні, вивчення підземних вод; розроблюється завдання про природню районізацію України на підставі геологічної еволюції; була зроблена розвідка янтарю на Київщині та відшукування радіоактивних мінералів на Україні.

Катеринославські кафедри геології провадять роботу по вивченню ланцюга соляних озер з метою виявити генезис соли й ступінь її вартости для медичних потреб; вивчають графітні містородження та їх технічну вартість, переводять досліджування Криворізьських та Керченських містороджень залізних руд і взагалі провадять розвідки з технічного боку вартих районів Донецького басейну, якого ще не торкнулися роботи Петровградського Геологічного Комітету; звернено велику увагу на вивчення кам'яновугільних відкладів Донбасу. Кафедрою мінералогії найдено ряд металів, ще до цього часу не відомих для Катеринославщини (орміт, деомін, фуксит та інші).

В Катеринославських гірних кафедрах провадились роботи про ростопку домених печей, робилась характеристика коксових установок Донецького басейну, з метою скористати лишок тепла; кафедрою збільшення корисних копалин робились досліді й розвідки над рудами Кривого Рогу, вивчались способи підвозу в рудниках Донбасу (по останньому

питанню надруковано спеціальну книжку проф. Терпигор'єва), роздівлялись питання про вибір міста закладки шахти з точки зору найменшої роботи підвозу, про вплив електричних искр для запалення рудничного газу й інші питання, зв'язані з добуванням вугілля в Донбасі.

Харківські технічні кафедри, що купчаться біля Технологічного Інституту розвинули велику роботу, маючи безпосередній зв'язок з Українською Радою Народнього Господарства та різними виробництвами й заводами, як, наприклад, бувш. «Всеобщей Комп. Електричества». По кафедрі хемічної технології вивчається хемічна природа кам'яного вугілля та готуються сірчані фарби, досліджуються ізоляційні лаки й способи їх виробки, вироблюються нові гатунки миля та зубного цементу, обладнані досліді для виявлення нахилу до samozapalювання вугілля Донбасу, було пророблено вивчення залеглостей ізюмських фосфоритів і способів їх обробки, з метою скористання для удобрення ґрунту. По кафедрі будівлі й мостів розроблялись проекти відбудування зруйнованих мостів, а зокрема проект відбудування Київського ланцюгового мосту. У Києві інж. Симінський, співробітник Академії Наук, винайшов новий прилад для вимірювання сили напруження в мостах.

По кафедрі паровозобудування й залізничного будування вивчаються небезпеки руху паровозів, більш раціональні типи прикордонних станцій й вишукуються заходи до усунення істотної хибі залізниць України — браку скріплень. По кафедрі паротехніки удосконалюється питання про заміну твердого мінерального палива горючими газами. По кафедрі електротехніки в Харкові робляться спроби ізоляторів високого напруження, досліді над явищами, що виникають в лініях високовольтної передачі, будуються генератори перемінного току. В Києві кафедра електротехніки вивчає явища, що виникають як на початку, так і в любому пункті по лінії передачі енергії. В Катеринославі встановлено на заводі знов сконструовану завалочну піч з двома рухливими вольтовими дугами. По кафедрі авіації при Харківському Технологічному Інституті провадиться проба

профільв крил для аеропланів з моторами малої сили, вивчаються методи обліку пасажирського аероплану великої сили.

Робота цієї катедри звязана з діяльністю т-ва «Воздухофлот Укркрыма».

В галузі теоретичної хемії ведеться велика робота у Катеринославі школою проф. Писаржевського по пристосованню електронної теорії до хемії. Готується до друку й скоро має бути видана монографія «Електрон в хемії розчинів і в електрохемії».

В Харкові катедрою хемії проводяться роботи по теорії спаювання й розчину річовин і теорії будівлі розчинів. В Київській катедрі хемії займається удосконаленням хемії шумування й питаннями жирової індустрії.

В галужах вивчення сільського господарства робота йде переважно в звязку з Сільсько-Господарчим Науковим Комітетом, який зараз переводиться з Києва до Харкова. Роботи катедри хліборобства в Київській проходять в контакті з діяльністю Наукового Інституту Селекції, звязаного з Центроцукром. Проводились роботи по вивченню колювання води в листях деяких культурних рослин, особливо в листях цукрового буряку й по підборі типів посухоопірних рослин. В Харковській катедрі хліборобства вивчає значіння фосфору, як фактору вдобрення ґрунту.

В Київській робляться дослідні підсичення сосни, що дає скіпідар, вивчається електричне поле дерева та його звязок з електро-магнітним полем атмосфери. Дослідні й спостереження про посуху на Україні та боротьба з нею підбором посухоопірних рослин є центр діяльності дослідчих кафедр сільсько-господарчої біології та прикладної фізики. Проф. Срезневським найдено умови врожаю цукрового буряку.

В акліматизаційному садкові в Київській провадиться посадка лікарських трав та їх вивчення; по катедрі зоології розробляються заходи боротьби з шкідниками в сільському господарстві.

По вивченню метеорологічних явищ центром є Укрмет. («Українська метеорологічна служба погоди») в Київській, яка підтримує звязок з усіма метеорологічними центрами України. Харківська обсерваторія приймала участь в міжнародній роботі по дослідженню верхніх пластів атмосфери. Були пу-

щені шари-пілоти в міжнародні дні. Наслідки буде оголошено в міжнародних збірниках матеріалів—дослідів верхніх пластів атмосфери. Харківська обсерваторія також приймала участь в організації служби погоди на Україні; синоптичні мапи погоди надсилаються штабові Воздухофлот і Наркомзема, огляди погоди друкуються в бюлетені ЦСУ. Штаб Воздухофлота обслуговує обсерваторію воднем та гумовими оболонками.

Катедра зоотехніки в Київській займається хеміко-фізіологічним досліджуванням паші (лугового сіна, кукурузяної соломи), питанням про вплив соняшникової макухи на молочну продукцію з кількостного та якісного боку. По катедрі фізіології тварин в Харковській вивчається обмін річовин при різних формах неповного годуювання, головним чином вітамінного, з метою виявлення ролі вітамінів в організмі й механізму їх впливу, а також порушення нормального обміну річовин при скорбуті й инш. хворобах; досліджуються питання біохемії головного мозку, вплив холоду на процес розпаду білка тканин (м'язів), обмін річовин при кукурузяному годуванні. Катедра бактеріології при Харківському Ветеринарному Інституті виробила план робіт по імунізації рогатого скоту проти чуми та деяких инших хвороб.

В загальних же рисах дослідча робота йде безумовно інтенсивно, хоча й бракує реактивів, всі прилади старі, а лабораторії зруйновані; обладнання останніх потрібує великих коштів, а тому необхідно всі господарчі органи держави притягти до фінансування найважливіших лабораторій, викликати з їх боку інтерес до наукової роботи, одержати від них завдання й теми робіт на конкретні та актуальні питання промисловості й техніки; тоді звязок науково-дослідчої роботи з життєвими й господарчими потребами буде живим, плідотворним в справі відродження економічного добробуту держави.

Проф. Т. Котов.

ВСЕУКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ НАУК.

По постанові Колегії Головнопрофоса, Всеукраїнська Академія Наук приступає до видання словника української живої мови.

Комісія для складання словника, під головуванням академіка А. Е. Кримського, в складі 10 осіб, збирила величезний матеріал (коло 700 тисяч карток) і одночасно працювала над його редагуванням.

З асигнуванням коштів на видання словника комісія закінчить остаточну його обробку.

Друкуватись словник буде в друкарні Академії.

Наркомосом розроблено умови спільного користування друкарнею бувшої Київ-Печерської Лаври Всеукраїнською Академією Наук та видвом «Путь Просвещения».

В оселі бувшої Київ-Печерської Лаври засновано «Музей побуту й культу», керуванням яким, в інтересах наукової розробки матеріалу, доручено Академії Наук.

НОВИЙ НАУКОВИЙ ЗАКЛАД.

При Київському Вищому Кооперативному Технікумі закладено «Вищий Семінар по дослідженню економіки колективних господарств на Україні». Декан сільськ.-господ. відділу ВКТ т. Діброва в наслідок переведення в життя цієї постанови склав відповідний доклад і подав його на розгляд Правління ВКТ. Правління, погодившись з докладом, збило широкі організаційні збори для всебічного розгляду його й Статуту В. Семінару з участю представників с.-г. кооперації, підвідділу колективізації Губзему правління Київщини, С.-Г. Наук. Комітету, губвідділів комнезамів і профспілки Всеробітземліс і окремих фахівців с.-г. економії та кооперації.

Керівником семінару обрано академіка К. Воблого, його заступником Ректора ВКТ тов. Руденка, науковим секретарем Семінару і керівником студентського просемінару по колективізації с.-господарства навчителя і декана ВТК т. Діброву.

Докладніше завдання Вищого Семінару полягають у:

а) розробці методології наукового дослідження колективних форм господарства та класифікації;

б) об'єднанні та науковому розробленню статистичних відомостей про колгоспи на Україні;

в) складанні монографічних оглядів типових колгоспів різних економічних районів України;

г) дослідженні юридичної структури колгоспів та їх об'єднань;

д) дослідженні історичного розвитку форм колективного господарства в зв'язку з ідеологією та побутом;

е) дослідженні питань економіки колективного господарства (організація господарства та окремих елементів його, економічні взаємовідносини колгоспів між собою та з іншими формами народного господарства); з'ясування еволюційних і регресивних тенденцій і т. п.;

ж) притягненні студентської молоді до справи наукового студювання колгоспів.

До складу Вищого Семінару входять професори, навчителі, асистенти та залишені при ВКТ по економічних і кооперативних дисциплінах. Працювати ж при Семінарі можуть всі бажаючі, що мають наукову підготовку.

Для студентів КТ, що бажають спеціалізуватися по колективізації господарства, при Вищому Семінарі утворюється Просемінар. Як допоміжний заклад, при Семінарі влаштовується кабінет-музей колективізації (література, статистичні, історичні та монографічні матеріали, праці Семінару і т. и.). Надалі наслідки своєї праці Семінар буде публікувати у вигляді періодичного видання (типу «Наукових Записок»).

Влітку членами Семінару і студентами КТ має бути зроблено монографічне обслідування кількох десятків типових колективів цілої України. Вже розроблена й розглянута анкета такого обслідування. Окрема комісія розробляє форми бюджетно-рахівничого аналізу колективів. У всіх цих роботах активну участь беруть і представники сільсько-господарської кооперації, підвідділу колективізації Київ. Губзему правління, Всеробітземліс і Губвідділу комнезамів.

ІЗЮМСЬКА АРХЕОЛОГІЧНА ЕКСПЕДИЦІЯ.

Ще в 1920 році Завідуючий Ізюмського Природничо-Історичного Музею М. В. Сібільов, що зацікавився деякими археологічними знаходками,

зробленими ним в околицях Петрівської слободи, почав досліджувати піски, що рухалися побережжям Дінця. Там він знайшов рештки різних культур у численних пунктах поміж слободою Верьовкиною й Ізюмом.

Незабаром М. В. Сібільов повів зі мною кваве листування, повідомляючи про наслідки своєї екскурсії, одночасно одержуючи необхідні вказівки задля поглиблення своєї роботи.

В 1922 році, завдяки зацікавленості, яку викликали зазначені знаходи, до справи археологічного вивчення краю стало багато осіб, з котрих Ю. В. Богданович знайшов у чотирьох верствах до міста цінну неолітичну майстерню кремінної зброї, а С. Ф. Таранов і Ф. М. Еварницький наїшли як раз біля міста другу майстерню та стоянку з різноманітними рештками минулих культур.

Зроблені розшуки на Цареборисівському городищі в околицях Цареборисівської слободи І. І. й В. І. Різниченками дали також значну кількість кераміки й речей XVII століття. Серед них особливо цікаві уламки неполив'яних кафлів. В околицях Цареборисового було також знайдено стоянку кам'яного віку й сліди інших культур пізнішої доби. Нарешті, І. Ф. Гончаренком знайдено чудову бронзову статуетку, як видно татарську, — Золотої Орди. В-осени 1920 року, перебуваючи в Ізюмському повіті з метою геологічного обслідування, я скористав нагоду ознайомитися з колекціями М. В. Сібільова, серед яких знайшлися рештки раннього й пізнього неоліту, бронзового віку скифо-сарматської доби, окремі речі римської та гірської культур, досить численні рештки пізніших кочовників і невелика кількість, як видно, слов'янської кераміки. Поцестило переглянути всі матеріали, зібрані іншими особами й одвідати найзначніші місця біля Петровської слободи, Гончарівки й хутора Виприцького, що під Ізюмом, де знаходилися історичні пам'ятники. Прочитана після цього в Ізюмі прилюдна лекція відносно доісторичного минулого Ізюмського повіту притягла численну аудиторію й викликала зацікавленість місцевою старовиною. Після того як я ознайомився з усіма знаходами, виявилось, що Ізюмський край вже давно відомий своїм архео-

логічним багатством, переповнений ще недослідженими пам'ятниками старовини різних часів, що при дальшому досліджуванні дарує нам багато цілком нового. Ясно виникла необхідність систематичної й планової роботи в Ізюмському повіті, що викликала думку про організацію наукової експедиції задля вивчення краю.

Минулою зимою культвідділ Ізюмських головних залізничних майстерень в особі М. С. Касяненка й І. С. Щербака звернулися до М. В. Сібільова з проханням організувати задля робітників майстерень цікл лекцій по природознавству й археології, пропонуючи в свою чергу з боку робітників матеріальну допомогу в час археологічного досліджування краю.

Запропонована потім мені ця пропозиція в значній мірі вирішувала грошовий бік експедиції. Треба зазначити, що тут цінність головне полягає в тому, що робітники захопились свідомо необхідністю наукового вивчення свого краю, а це говорить про те, що вони починають визнавати ті найвищі вартості наукових дослідів, які тепер, нарешті, все більш і більш ширяться. Тому я й не мав права відмовлятися від цієї пропозиції, навіть, не маючи досить вільного часу, — погодився прочитати цікл лекцій, котрі було розпочато на початку весни.

18-тв 1923 року делегатські збори Ізюмських майстерень Північно-Донецьких залізниць, з пропозиції І. В. Мирошніченка по докладу А. М. Мізєвіча та М. С. Касяненка, ухвалили відчислити на справу археологічного досліджування Ізюмського краю 1% з платні робітників та службовців майстерень протягом трьох місяців — квітня, травня й червня. Коли довідався про організацію Ізюмської Наукової Експедиції Ізюмський Відділ Народньої Освіти в особі Н. Є. і П. Є. Верхлових, та вирішив підтримувати Експедицію засобами задля надрукування 1-го випуску «Трудів Експедиції». Перше число вже вийшло в розмірі 21½ друкованих аркушів, вміщаючи в собі програми й інструкції до археологічних розвідок та коротенькі відомості про різні пам'ятники старовини, що знайшов М. В. Сібільов за останні роки в окрузі Ізюмського повіту. Після

цього окружне бюро профспілок з ініціативи свого секретаря С. Ф. Таранова відгукнулось також на ідею досліджування краю, ухваливши постанову про відчислення 1/2% з заробітку членів спілки за червень місяць. Всі ці відзнаки співчуття, ця всебічна підтримка наукового почину дають право гадати, що ініціатива виявлена робітниками залізничних майстерень по організації досліджування Ізюмського краю, є відзнакою широких громадських позитивних настроїв, що знаходять собі належну оцінку й відгук співчуття в різних колах.

В цей мент Ізюмська Археологічна Експедиція вже зформована. Доучасти в ній притягнуто поважну кількість осіб спеціалістів: археологів, технічних співробітників, місцевих громадських діячів, які погодилися охоче допомагати Експедиції своєю працею й своїм знанням місцевості.

Склад Експедиції такий:

Голова Експедиції проф. А. С. Федоровський, його помішник М. В. Сибільов (зав. Ізюм. Музею); археологи: Г. І. Тесленко (вчений захов. Харк. Археол. Музею), А. А. Потапов (співробіт. Харк. Археол. Музею), художник Експедиції І. Ф. Гончаренко (Цареборисів); фотограф-художник Експед. А. Т. Мухін (Ізюм), топограф Експед. К. А. Барман (Харків); члени Експедиції: Ю. В. Богданович (Ізюм), А. Ф. Запорін (Ізюм), С. Ф. Таранов (Ізюм), Ф. М. Еварницький (Ізюм), А. Л. Фігурін (Ізюм), І. І. Різниченко (сл. Цареборисів), В. С. Різниченко (сл. Царебор.), Н. І. Бернадський (с. Чепель), Ф. И. Попів (с. Вільховий Ріг). Почесним членом Експедиції обрано відомого спеціаліста дослідувача Ізюмського краю професора В. А. Городцова, що чимало працював тут у 1901 р. Діяльність Експедиції розпочалась низкою екскурсій на постої, що були на кучугурах у околицях слоб. Кам'янки, Капитонівки, Ізюма, Ганчарівки, Викличівки, Співаківки, Петрівської, Цареборисівського городища, що дали цілу низку цікавих знахідок. Почато малювання колекцій, що знаходяться в Ізюмському Музеї, й складання альбому кам'яних баб. В кінці травня мають розпочати розкопування могил, де-яких постоїв і майстерень та фотографування й вивчення науки городищ.

Проф. А. С. Федоровський.

ХАРКІВСЬКИЙ ПАРОВОЗОБУДІВЕЛЬНИЙ ЗАВОД.

Харківський Паровозобудівельний завод є одним з найбільших велетнів важкої індустрії на Україні. В історії відродження важкої індустрії та в революції Жовтня на долю ХПЗ випали найважчі завдання. ХПЗ за всю історію свого існування був завжди найбільшим осередком Слобожанщини, де विकристалізовувалась революційна міць пролетаріату. С-під грюку молотів, брязкоту заліза виходили такі борці, як Артем (Сергіїв) та інші.

В історії відродження тяжкої індустрії на Україні ХПЗ займає почесне місце. Починаючи з перших кроків революції Жовтня завод в тяжких умовах виробляє для потреб Республіки паровози, вагони й ремонтує інші знаряддя.

Не дивлячись ні на які перешкоди, ХПЗ безупинно працює й що-дня, щогодини збільшує свою продукцію. і наближається до старих часів 1914 року.

Перешкоди, що давали де-яку нерівність в праці заводу, полягали головним чином в відсутності необхідних матеріалів, в зв'язку з загальним становищем металургійної промисловости на Україні. За останні часи, коли Гартмановський завод, що головним чином постачає необхідні матеріали для ХПЗ, спустив свої «Мартени», справа різних перебоїв в загальному ході буде назажди ліквідована і завод піде більш рівним темпом.

По відомостях директора заводу, після даних на останній заводський конференції в червні ц. р., в програмі другої половини 1923 року намічені слідуєчі завдання. Що-місяця положено випускати по три нових паровоза, та по п'ять з капітального ремонту. В зв'язку з потребами ринку особливу увагу буде звернено на будівлю двигунів системи «Дизель» в 300—400 НР та нафтових двигунів невеликої сили приблизно 8—10—14 НР.

Не так давно завод одержав замовлення на будівлю тракторів. На кошти, призначені для тракторобудівництва, «Машинотрестом» придбано у «Югосталі» заліза, криці та чавуну, на весь період виробництва

Загальні перспективи тракторо-будівництва дають право думати, що продукція заводу ще збільшиться і дасть можливість підвищити загальний розвиток промисловости. В зв'язку з цим бувший вагонний цех перебудовується для нової роботи. Всі будови по утворенню практичного відділу гадають закінчити до початку 1924 р. Загальне будівництво тракторів займе приблизно до 3-х тисяч робітників.

В сучасний мент загальна вартість паровозу є 65166 золотих карбованців. Така висока тимчасова вартість пояснюється великими «цеховими видатками», що повстали внаслідок капітального відновлення ріжного знаряддя та відновлення помешкань заводу (в минулих роках подібні відновлення провадилися в значно менших розмірах). Матеріалами для паровозів та двигунів завод забезпечено на 3½, а паливом на 5 місяців.

Подаючи відомості про такого велетня важкої індустрії, як ХПЗ, необхідно зупинитись на тих, хто стоїть на чолі керування всього підприємства, а особливо тих, хто провадить його культурне життя: на ком'юністичній та заводському комітеті. Моральне та адміністративне значіння заводському на заводі надзвичайне. Завком обнімає функції від самих дрібниць робітничого життя до найпильніших обслідувань становища заводу; так, наприклад, сучасним завкомом було звернено особливу увагу на обслідування технічних умов заводу, разом з інспекцією праці. На постачання спецодягу та спецгодівлі для робітників. Завдяки пильному догляду заводському, в сучасний мент робітники задоволені спецодягом на 50%, а спецгодівлею на 100%. Звернено також пильну увагу на різні цехи, де провадяться, так звані, «гарячі роботи».

Рівень культурної роботи, порівнюючи з початком року, значно підвищився, так, наприклад: лекцій на різні теми при клубі ХПЗ було улаштовано:

В січні	1
» лютому	2
» березні	18
» квітні	13
» травні	14

Загальна кількість відвідавших лекції в травні приблизно 1500 осіб.

Значно підвищилась і загальна кількість членів клубу, так, напр.:

В січні членів було	245
» лютому	254
» березні	297
» квітні	358
» травні	429
» червні	469

Загальне відвідування клубу мешканцями околиць ХПЗ приблизно таке:

	в місяць	за день.
Березень	2700	90
Квітень	5700	190
Травень	6000	200

Політична агітація серед робітників заводу набрала значних розмірів, завдяки чому збільшилась цікавість до політичного та економічного життя; серйозну роль відіграють «четверги» які щотижня улаштовує ком'юністичний завод. Ці відкриті зібрання ком'юністичного заводу охоче відвідуються безпартійними робітниками й їхніми родинами. Антирелігійна пропаганда ком'юністична серед робітників набирає великого значіння і по цьому питанню робітниками було внесено кілька резолюцій, з яких видно, що робітники різко відмежовуються від церкви й настоюють на тому, щоб ніхто з робітників в справах церкви ніякої участі не приймав, а всіх тих робітників, котрі від імені робітників, ніби то всього заводу, ходили вивольяти попів-чорносотенців, останню конференцію заводу постановлено прохати райсоюз «Металіст» звільнити з членів союзу. В зв'язку з загальним підвищенням політичного розвитку робітників значно збільшилась і загальна передплата на різні часописи та періодичні видання; так, наприклад, передплатників часопису:

«Коммунист»	1030
«Пролетарий»	785
«Правда» (московська)	13
«Известия ВЦИК»	12
«Рабочая газета» (московська)	21
«Экономическая Жизнь»	7
«Труд»	10
«Беднота»	1
«Вісти» (харківські)	5
«Брянский Работник»	7
«Красная Нива» (тижневик)	11
«Прожектор» (двохтижневик)	7
Разом.	2010

З цієї загальної кількості біля 100 робітників виписують по дві ріжні газети. Загальне число передплатників складає приблизно 50% всіх робітників та службовців заводу.

Культивділом завкому та ком'ячейці заводу улаштована школа фабрзавуча на 180 учнів та школа по ліквідації безграмотності серед робітників. Особливу увагу завком та ком'ячейка заводу звертають на пошачання кваліфікованої робітничої сили заводів. В зв'язку з цим приймаються заходи до збільшення броні юнацтва з 7 до 10%. Запрошено для навчання юнаків інструкторів з різних факів.

Ком'ячейка провадить суровий догляд, аби учні-юнаки не працювали на важких та гарячих роботах. В зв'язку з цим завком поставив собі завданням в найближчому часі: 1) збільшити броню юнацтва до потрібної кількості, 2) закінчити організацію учнівства в майстерні і звернути увагу на добір інструментів та приладдя, 3) не затримувати учнів-юнаків на некорисній праці і добитись загального поліпшення матеріального становища учнів.

В такому приблизно стані є зараз робота серед робітників та службовців заводу.

Сподіваємось, що й надалі безупинна праця дасть ще більшi наслідки.

І. К.

ПРО УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПРАЦІ.

І. Напряи праці.

Існуючий при НКОсвіті і дуже мало фінансований Український Інститут Праці мусив був надзвичайно звужити свою роботу і зосередити увагу й сили тим часом лише на одній проблемі, щоб бодай в де-чому досягти помітних успіхів. Такою проблемою була проблема добору персоналу, або професійного добору.

ІІ. Практичне значіння проблеми.

Практична вага усієї проблеми ризноманітна.

1. В Німеччині добір має метою обслуговування потреб окремих підприємств, як одна з форм конкурентної

боротьби за здешевлення робочої сили. Мало не всі найбільші підприємства Німеччини мають власні психотехнічні лабораторії, кріз які проходять кандидати, при прийманні їх на де-які роботи. Методика добору, як така, бережеться як комерційна таємниця.

2. По де-яких країнах проблема звужується до завдання давати поради окремим особам, що шукають допомоги у виборі свого життєвого шляху.

3. Найширше використання методів добору знаходимо там, де на підставі спроб розподіляються по фахах школярі.

4. Найширший ужиток методика добору мала до цього часу в організації американської армії під час світової війни. Спроби підготовлювались з участю найвидатніших наукових сил Америки й продовжувались рік. Було випробувано 1.700.000 солдатів і 41.000 старшин. Наслідки спроби в значній мірі зійшлися з практичними висновками. На підставі спроб провадилося призначення до офіцерських і унтер-офіцерських шкіл, до частин особливого призначення, а також і комплектування військових частин, як таке.

5. Зараз після психологічних спроб провадиться приймання до де-яких американських університетів.

Практичне значіння проблеми в ССРР треба вважати значно важливішим.

1. Перше завдання, до розрішення якого підійшов вже конкретно Український Інститут Праці,—це завдання доцільного комплектування шкіл ФЗУ. Стоючи перед завданням найскоршого відновлення робочої сили і маючи для такої мети злиденні засоби, держава зацікавлена в тому, щоб найпродуктивніше витратити їх. Американські спроби довели, що при правильному добору учнів протяг курсу можна скоротити в 3—4 рази.

2. Друге завдання могло б полягати в тому, аби поширити основи наукового добору на приймання до ВШЗ, маючи тут на увазі не лише саме приймання, але й раціональне визначення факультету.

3. Для військових цілей можна було б використати спроби допризвників, щоб в разі призиву мати змогу складати кадри з найкращого по

якості матеріалу. Далі, можна було б використати спроби при прийманні до шкіл комскладу і до фахових військових шкіл (літуні, радіо-телеграфісти, шофери й т. и.).

4. Далі, методику добору можна було б використати подекуди й для партійних цілей. Так, вкупі з представниками ГПО і Агітпропу ЦККП(б)У накреслено спеціальний програм іспитів для партійних шкіл. Іспити мають в найближчому часі провадитися в Губпартшколі, Повітпартшколі, Університеті імені тов. Артьома і Партклубі. В разі іспити будуть вдалим, вони можуть бути матеріалом для визначення дальшого академічного або службового поступовання учнів і студентів.

5. Незалежно від перелічених тут конкретних завдань, до вирішення яких Інститут практично підходить зараз, проблема професійного добіру має для ССРР ще й особливе значіння. По згоді з головою Держплану УСРР і Науковим Комітетом Головпрофосвіти, Інститут здійснює на наміченому з'їзді по вивченню продукційних сил України питання про учот якості робочої сили, як про одну з передумов наукового планування. Якосний кадастр робочої сили є не менш важлива річ, як кадастр нерухомостей, джерел енергії, то-що. Коли Америка змогла на підставі якосного учоту сил армії установити мінімальний рівень здатності для офіцера й унтер-офіцера, то Радянський Союз міг би поставити завданням будучини — установлення мінімального рівня здатностей для своїх інженерів, техніків, організаторів і т. и.

6. Таким чином можна було б наблизитися до реального здійснення формули Маркса: «Кожному по його потребах, з кожного по його здатностям». Питання має, таким чином, не тільки безпосереднє утилітарне, але й глибоке соціальне значіння.

III. Перешкоди й що зроблено.

1. Перша перешкода, що її мав перед собою Інститут, полягала в тому, щоб визначити досягнення західньої науки.

Правда, ще й до цього в Інституті були самостійно вироблені де-які

методи, що, будучи згодом випробувані поруч з американськими, не були гірші за їх в своїй силі виявлення. Одначе, дійсно широку роботу можна було розгорнути лише на базі досягнень заходу.

Перешкода полягала, головним чином, в тому, аби в наших умовах змусити торговельне представництво виконати заявку Інституту на закордонні покупки. Після річного очікування й безрезультатних звертань до найвищих інстанцій, це було на решті досягнуто лише завдяки особистій поїздки до Німеччини директора Інституту, який одночасово ознайомився зі станом справи на місцях і налагодив регулярний кореспондентський зв'язок, що інформує Інститут про останні досягнення науки.

2. З великого матеріалу відносно західніх спроб треба було критично вибрати найбільше переконуюче й таке, що найлегше могло б бути пристосоване до наших умов.

Проробивши такий критичний вибір, Інститут переконався, що навіть найкраща й найбільше випробувана західня методика — американська, має хиби, що для свого усунення вимагають великої самостійної праці.

Основні хиби американської методики такі:

- а) нехтування вправності;
- б) упереджене припущення єдиним обдаренням, що має значіння для всіх фахів;
- в) виключна роля швидкості роботи при оцінці здатностей.

3. Звідси виходила така перешкода: потреба самостійного вироблення нових методів досліджу. За пів року систематичної в цьому напрямі праці Інститутіви вдалося:

- а) розробити принципи методології вільної від зазначених вище хиб;
- б) розробити самостійну схему для всебічного досліджування як фахів, так і робітника;
- в) винайти низку нових методів іспитів (для здатності розуміння закономірностей, для здатності уявлення про будову машин, для комбінативної технічної здатності, для здатності затамлювати рухи й т. и.);
- г) виготовити, не дістаючи для цього коштів, відповідні приладдя й пристосування;

д) провести на практиці іспити деяких з зазначених методів.

4. Дальша перешкода полягала в тому, щоб вивірити й виправити, що до наших умов, установлені на заході норми для оцінки наслідків іспитів.

З такою метою Інститутом було вибрано найбільш випробувані з західних методів, додано до них власно вироблені і по складеному таким чином програмі було досліджено учнів 4-х шкіл ФЗУ, в числі до 500 душ.

Додатковим матеріалом для цих же досліджуваль були: члени Асоціації вивчення юнацького труда і з'їзд ФЗУ (163 душі), потім Військово-Наукове Товариство (по-над 60 душ), Асоціація інженерів (по-над 50 душ¹⁾ і т. и.

Наслідки всіх цих іспитів підлягли розробці й публікуються в «Трудах Інституту», що вже розпочаті друком.

5. Одночасно з проблемою методики іспитів перед Інститутом стояло завдання встановити методику вивчення самих професій. Щоб знати до якої професії найбільше є придатною та чи інша особа, треба знати чого вимагає кожна професія. Це завдання було незрівняно важче, ніж здається на перший погляд.

Було вивчено професію коваля. З участю інженерів-фаховців ковальської справи, майстрів і робітників було спроектовано апарата для перевірени здобутої характеристики цієї професії. Тепер цього апарата вже виготовлено й швидко він буде використаний.

6. Одною з найбільших перешкод було підшукування придатних робітників.

Ця перешкода є найбільшою в галузі зовсім новій, що немає у нас не тільки готових кадрів, але бодай поважного осередка діячів.

Інститут підійшов до підготовлення робітників. З такою метою, вперше в Росії, Інститут використав принцип конкурсу придатностей для практичної цілі приймання на кваліфіковану роботу. З 322 душ, що з'явилися на конкурс, було вибрано 3 спів-

робітників на підставі особливого програму іспитів, самостійно складеного Інститутом.

Практичні наслідки переконали Інститут в правильності зробленого вибору. Ужита на конкурсі методика буде використана для ширшого курсу в осени.

Успіх конкурсу має для Інститута значіння не тільки тому, що він озброює його знаряддям самокомплектуювання, але, головним чином, й тому, що він був першим практичним ствердженням накреслених Інститутом принципів.

IV. Зовнішні відгуки на працю Інституту.

Протягом більше року своїх ушертних досліджуваль Інститут не користувався майже ніякою популярністю. Відсутність коштів перешкоджала розвинути роботу, відсутність наслідків роботи перешкоджала одержанню коштів. Минулої осени основний осередок Інституту вирішив тимчасово відмовитися від надій на підтримку й, звузивши свою роботу, якою завгодно ціною виконати накреслені завдання, хоч би фінансування Інституту й припинилося зовсім.

Коли на весні біжучого року накреслені роботи, що виконувалися при виключному напруженні сил, закінчувалися, Інститут зробився об'єктом жвавої уваги цілого ряду установ.

Першим підтримав Інститут, саме для організації іспитів по ШФЗУ— Наркомздрав. Далі жваву участь в роботі Інституту взяв КомСоМол. По заяві тов. Гастева, що одвідав Інститут, Півдбюро ВЦСПС заслухало доклада Директора Інституту. В наслідок доклада Півдбюро накреслило спеціальну кампанію для притягнення до Інституту громадської уяви. Було скликано спеціальне засідання Півдбюро з участю представників господарчих організацій. Влаштована, при допомозі Півдбюро, виставка Інституту при конференції профспілок викликала жвавий інтерес. Окрім того, зроблено було заяву про підтримку Інституту Держпланом УСРР. Після доклада Директора Інституту було ухвалено постанову про підтримку й організовані відповідні секції в товаристві прихильників військового знання та в асоціації інженерів.

¹⁾ Вже по написанні цього огляду по згоді з ГПО було проведено іспити студентів-Артьомовців (257 д.) та Губпартшколи (143 д.).

Спеціальні завдання дістав Інститут від військового командування.

По згоді з Наркомом РСІ і з Головою ЦКК УСРР накреслено плана роботи в галузі організаційної аналізи й організаційної техніки, для якої мети треба використати вироблену Інститутом методологію.

Нарешті, в низці засідань Раднаркому УСРР зверталася увага на Інститут. Раднарком призначив Раду сприяння Інституту в складі кількох Наркомів під головуванням тов. Фрунзе. Раднарком заслухав доклади Директора Інституту, по якому було ухвалено одобрити діяльність Інституту, надати йому повну низку особливих привілеїв, дати право безпосередніх докладів Раднаркому, то-що.

Далі, ствердивши кошториса Інституту, Раднарком ухвалив домагатися перед Раднаркомом РСФРР про забезпечення цього кошториса спеціальними коштами.

V. Перспективи дальшої праці.

В зв'язку з усім виложеним Інституту доведеться зараз перейти від зазначеного вище примусового звужування своєї діяльності до роботи також і в інших напрямках. Найближчими з цих напрямів є:

1. Розроблення організаційної аналізи структури й діяльності установ, з метою постановки організаційного діагнозу.

2. Практичні промблеми організаційної техніки (боротьба з організаційним недбалством, використання західної тактики для впорядкування адміністративного процесу.)

3. Попередні роботи по раціональній підготовці організаторів.

Доклади по цих питаннях стоять на черзі в Раді сприяння інституту.

VI. Що потрібно.

Трагедія Українського Інституту полягає в тому, що змушений під час цілого свого попереднього існування ледви животіти й звужуватися, він покликаний зараз до великої й відповідальної діяльності, підійти до якої можна лише після великої й упертої підготовчої роботи і внутрішньої реконструкції. Ці підготовчі роботи вимагають одноразових витрат на прилади Інституту, щоб він, справді, дійсно був на рівні сучасної науки.

Відповідний кошторис для первісного влаштування, апробований Радою Сприяння Інституту, розглянутий Уповнаркомфіном і стверджений Раднарком УСРР, подається до Наркомфіну РСФРР.

Необхідною є підтримка для забезпечення цього кошторису реальними коштами.

Після ознайомлення з докладом Наркомінсп РСФРР звернувся до Наркомфіну РСФРР, вказуючи на необхідність затвердити кошториса Інституту з огляду на те, що є підстави сподіватися на розвиток Інституту в солідну й надзвичайно корисну для нашого державного будівництва наукову установу.

УКРАЇНСЬКА ГОЛОВНА ПАЛАТА МІР та ВАГІ.

З роботою Науково-Технічного Відділу УРНГ дуже близько зв'язана діяльність Української Головної Палати мір та ваг, котрої метрологічна комісія, що займається розробленням наукових питань, зв'язаних з повіркою справою на Україні, складається в переважачій більшості з членів Науково-Технічної Ради. На чолі метрологічної комісії стоїть відомий учений, проф. В. Тимофіїв, директор Інституту Прикладної Хемії. Ним засновано при Укр. Гол. Палаті спеціальну лабораторію для перевірки медичних термометрів, ареометрів та ріжного мірного шкляного посуду. В цей час розробляється також законопроект про обов'язковість урядової перевірки медичних термометрів.

Існує при Палаті наново заснована проф. Мартиновим манометрична лабораторія, яка розвивається досить інтенсивно, особливо після того, як на Україні, першій з республік Союзу, урядово декретовано було обов'язковість перевірки знарядів для мірвання тиснення.

Робляться заходи коло організації лабораторій для перевірки водомірів і електричних лічильників, щоб дати змогу споживачам води й електричної енергії перевіряти, оскільки точно нараховують їм комунальні підприємства, що відпускають воду й електрику, та міряють їх своїми знарядями.

Розроблені плани організації при Палаті й інших лабораторій: часу, еталонів довжини; однак, в сей час вони не можуть бути здійснені за браком

необхідних коштів. Так, доконче необхідним є встановлення антени для прийняття сигналів часу, що подаються з Ейфелевої Вежі, складено кошторисна її установа, однак, робота спинилась через ті самі причини. Так само довелося припинити розпочаті вже заходи коло додаткового обладнання астрономічної обсерваторії, що чи-мало потерпіла за часи імперіялістичної й громадянської війни.

Укр. Головна Палата розпочала зносини з Міжнародним Бюро мір і ваги в Севрі, одержала від нього сертифікати на два точні термометри, що знаходяться в її розпорядимості, і веде переговори про приступлення до міжнародної конвенції про метр.

Це питання, однак, як і взагалі справа з дальшим розвитком Укр. Гол. Палати, в значній мірі залежить від того, в які форми виллюється взаємодієносини між Укр. Гол. Палатою та Головною Палатою мір і ваги в Петрограді. Річ в тому, що остання, прекрасно обставлена, багата на знаряди, з великим штатом фахівців, одна з найкращих з 7 інституцій цього роду в цілій світі, не бажає визнавати новосотвореної законом ВУЦВК в 1922 р. Укр. Головної Палати за центральну метрологічну інституцію України і намагається перетворити її в свою філію з дуже обмеженими адміністративно-господарчими функціями, одібравши від неї всю науково-метрологічну справу і цілковито підпорядкувавши в цій відношенню повірочну справу на Україні Петроградській Палаті. Справа з взаємовідносинами обмірковується в цей час обома палатами.

Варт тут згадати також про роботу міжвідомчої метричної комісії, що існує під головуванням Управителя Укр. Гол. Палати—В. П. Мазуренка. Комісія ця концентрує в собі й керує роботою всіх наркоматів по переведенню реформи—заведенню в Україні між народньої метричної системи вимірів, котра, згідно декрету Раднаркому, повина бути заведена до 1 І. 1927 року. Реформа ця переводиться з початком 1923 року жваво, і вже тепер можна констатувати певні досягнення. Особливо жваво йде справа на українських залізницях, котрі пересічно переробили досі до 55% всіх своїх терезів на метричні

та постачили до них біля 35.000 метричних важків (гирь). В цей час робляться заходи коло переведення діловодства та рахівництва на метр-систему, а також до вироблення тарифів пристосованих до системи.

Залізниця тягнуть за собою й інші комісаріати, особливо ті, котрих повсякчасна робота безпосередньо звязана з роботою залізниць.

Розуміється, що така величезна реформа, що проникнути мусить в найбільші глибини життя й економіки, має досить повільний темп, бо постійно доводиться спотикатись о різні пороги сучасності, як, наприклад, брак вистарчаючої кількості чавуну, необхідного в великій кількості для важків, брак відповідних заводів і майстерень для виготовлення важків, терезів, метрів і т. и.. В звязку з цим не вдається, мабуть, уникнути необхідности перероблення на метричні старих фунтових важків, а тому при комісії існує спеціальна підкомісія, котра студіює це питання, узгаднюючи особливо досвід сусідів, як Польща, котрим доводилось вже мати подібну роботу.

Загалом беручи, в цій справі ведеться в цей час велика підготовча робота: ведеться підрахунок мірничого реманенту, його обслідування, вияснюється можливість його перероблення, складаються кошториси, таблиці переводні різного спеціального призначення (на переходовий час). Слід тут зазначити, що великим кроком вперед являється видання «Урочного Положення» в метричній системі, що дає можливість укладати в цій системі кошториси різних будівельних робіт.

До цього слід додати, що провадиться робота по виробленню стандартів, нормальних розмірів в метр-системі різних матеріалів, як лісних, заліза, вугілля і т. и.

Крім того, комісією провадиться чимала робота по пропаганді та популяризації метричної системи, для чого влаштовуються лекції, бесіди, розвішуються плакати, таблиці, влаштовуються на станціях залізниць вітрини з моделями натуральних метричних одиниць: метра, кіло, літра. Виготовлення цих зразків введено, як практичні роботи в майстернях, в програм робіт відповідних проф-технічних шкіл.

ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКЕ ЖИТТЯ

ХАРКІВ

В СПІЛЬЦІ СЕЛЯНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ «ПЛУГ».

Літературні вечори «Плуга» відбуваються так само акуратно, як і раніш, навіть відбулось де-кілька й двічі на тиждень (понеділок і п'ятниця). Відбулися 50—57 вечірка. Так само майже на кожній вечірці виступають товариші, що приїздять з місць, з далеких закутків, твори їхні здебільшого примітивні, необроблені, — до провінції ще рідко доходять літературні одгуки, але де-хто, звязавшись тісніше, з Плугом, поволі міцнішає, удосконалюється. До таких можна зарахувати «плужан» П. Панча, (Валки), Ол. Донченка, М. Кожушного (Лубні). Про їхні твори, зачитані на останніх вечірках—«Два куці» П. Панча «Зелене болото» Ол. Донченка, «Пісні Колективу» М. Кожушного—критика на вечірках зазначила, що молоді письменники пішли далеко вперед.

Демонстровано на плужанських вечорах зразки драматичної творчости. Зачитували свої п'єси т. Степовий та т. Муринець («плужане») і т. Якимів (драматург з далекого сходу). До п'єси останнього «Сліпці» критика поставилась негативно за її несутимість і переспіви минулої «малоросійщини». Досить тепло прийнято дитячу п'єсу Муринця, жваві дискусії були з приводу п'єси Степового «Облава».

Найголовніше ж місце на вечірках «Плугу» зайняли дискусії на дві теми: перша з приводу Меженкової статті «На шляхах до нової теорії», а також статті Ковалівського «Про соціально-економічний метод в історії літератури» (присвячено було три вечірки). В дискусії взяло участь чимало «плужан» і «гартівців», а також і де-хто з гостей.

Друга дискусія була присвячена виставі «Газ» Майстерні «Березіль». В дискусії зазначалось, що Лесь Курбас з майстернею «Березіль» творить Жовтень в українському театрі, зазначалась змістовність, індустріальність

і колективність постановки. Цікавий огляд історії еволюції театру Курбаса з «Молодого» до пролетарського, що вийшов за межі України, дав т. Коряк. Режисер Лесь Курбас в своєму слові з'ясував підвалини, що на них буде свою працю майстерня «Березіль» і ті шляхи, по яким вона має йти, опановуючи селянський та робітничий театр.

Дискусії привабили до себе велику силу слухачів. Майже на кожній вечірці «Плугу» бувало по-над 150—200 чол., переважно студентства. Видавництву «Молодий робітник» здано декілька книжок прози «плужан» (Шевченко, Сенченко, Кириленко, Копиленко).

З філій «Плугу» найважливішу діяльність виявляє Полтавська... Деякі твори полтавських «плужан» (Епіка, Жилка) зачитано було на вечірках. У полтавських «плужан» виготовано теж декілька збірок, міцнішає зв'язок з місцями.

Виготовано альманаха «Плуг».

П.

■ Спілка пролетарських письменників «Гарт» готує до видання альманах під назвою «Гартоване Коло».

■ Видавництво ЦККСМ України здало до друку «Популярний курс історії України» проф. М. Яворського; книжка вийде з друку до 1-го липня. Книжка обніматиме до 8 аркушів друку і буде багато ілюстрована. Книжку ухвалено до вжитку в установах головоцвиху.

Роспочато друкування «Хрестоматії Молодого Селянина», уложеної спілкою сел. письменників «Плуг».

До хрестоматії увійдуть ті твори українського письменства від 1800 р.р. аж до нашого часу, в яких відбито життя і боротьбу селянського юнацтва. Розмір хрестоматії 25 аркушів друку, з багатьма ілюстраціями Вийде в 5-ти випусках.

Перша частина «В Кріпацькому Ярмі», уложена членом «Плугу» т. А. Пановим, вийде з друку до липня місяця.

СПІЛКА ПРОЛЕТАРСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ «ГАРТ».

Сидять: (зліва на право) Г. Коцюба, П. Тичина, В. Блакитний, Ів. Кулик, М. Хвильовий, В. Поліщук.
Стоять: І. Дніпровський, М. Йогансен, Я. Савченко, О. Копиленко, В. Коряк.

Видавництво готує до друку «Політ-грамоту Селянина», до складання якої притягнуто кращі партійні сили. Розпочато видання серії революційної белетристики молодих авторів.

Незабаром вийдуть з друку твори таких товаришів:

1. Ів. Шевченка—начерк «Яш-ко».

2. Ів. Кириленка—оповідання «Таких багато».

3) Ів. Сенченко—збірка опові-дань «Ярема Кавун».

4. Гр. Епіка—«В ланцюгах забо-бон».

Готується до друку низка опові-дань та п'єс т. т. А. Головка, Рибалки, Ів. Кириленка, Ів. Шевченка та інших.

■ ЦККСМУ видає двічі на місяць часопис «Робота», який присвячено теорії та практиці юнацького руху на Україні. Вийшло уже ч. 4.

■ В травні місяці ц. р. в Харкові кілька своїх концертів дала Дер-

жавна Українська Мандрів-на Капела (скорочено: Думка). Репертуар Капели, голосові засоби її і виконання говорять за те, що ця хорова організація одна з кращих в цілому Радянському Союзі. Крім творів українських композиторів—Леонтовича, Вериківського, Козиць-кого, думка має в своїм репертуарі цілий цикл революційних пісень та гимнів, співає європейський репер-туар, класичний (Гайдна, Шуберта, Шумана, Брамса), а також твори композиторів російських: Мусорг-ського, Гречанинова, обох Танєєвих, Сахновського та інших. Керує капе-люю Нестір Городовенко.

■ М. Доленго віддав до друку другу збірку поезій під назвою «Бла-китна жалоба» і написав цілк вір-шів: «За кулісами», «Подорожній альбум», «Ймення друзів».

■ Композитор Богуславський пише музику до «Червоного вертепу»—слова Андрія Панова.

КИЇВ.

ПРОДУКЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КНИЖКИ в КИЇВІ

(період з I/I по I/VI 1923 р.)

Київ є одним з визначніших куль-турних центрів українського життя і тому цікаво простежити й підвести підсумки праці по продукуванню книжок в цьому огнищі культури.

В Києві на 1 січня 1923 року було 14 організацій, які ставлять собі, крім інших функцій (торговельних, науко-вих), і функції видавничі.

Це такі організації: 1) Всеукраїн-ська Академія Наук; 2) Сільсько-Господарський Науковий Комітет України; 3) Київська Філія Держав-ного Видавництва; 4) Редакційний відділ Цукортресту; 5) «Сільський Господарь»; 6) «Книгоспілка»; 7) «Біль-шовик»; 8) «Село-Книга»; 9) В—во «Спілка»; 10) «Час»; 11) «Друкарь»; 12) «Слово»; 13) «Всеувито»; 14) «Гольфштрем».

Але треба одразу розбити видав-ництва на активні та пасивні по своїй праці, щоб ту процуцію, яка створилася в Києві на протязі 6 мі-сяців, можна було поділити.

До пасивних видавничих організа-цій можемо віднести: 1) Цукортрест; 2) «Сільський Господарь»; 3) «Більшо-вик»; 4) «Село-Книга»; 5) «Всеувито»; 6) «Друкарь»; 7) «Слово»; 8) «Гольф-штрем»; 9) Сільсько-Господарчий Науковий Комітет.

Вищезазначені видавничі органі-зації з усієї Київської продукції в 55 назв за 6 місяців видали 11 назв, щоб-то на одно видавництво припадає всього $\frac{11}{55}$ назви на 6-ть місяців.

Ці цифри показують, що група пасивних видавництв по цілих міся-цях нічого не продукувала з тих чи інших причин.

Останні 44 назви по своїй продук-ції поділяються поміж такими видав-ничими організаціями:

1. Всеукр. Академія Наук	6 назв.
2. Київська Філія Держ. В-ва	20 »
3. «Книгоспілка»	12 »
4. «Спілка»	3 »
5. «Час»	3 »

Разом: . . . 44 назв.

З цієї таблиці бачимо, що най-активнішу працю по виданню україн-ської книжки в Києві переводила

Київська Філія Державного Видавництва (37% всієї Київської продукції), потім «Книгоспілка» (22% всієї продукції). Таким чином 2 найактивніших видавництва (державне та кооперативне) продукують 59% всіх книжок.

На долю приватних видавництв припадає, коли виключити Академію Наук та інші, всього 8 назв, цеб-то 14% всієї книжкової продукції.

Безперечно, цікавим є загальний тираж цих 54 назв, а також поділ тиражу по окремих видавництвах. Ці відомості будуть характеризувати активність і розміри, як самої книжкової продукції, так і розмаху праці кожного видавництва зокрема.

Характеристику по тиражу дає нам наступна таблиця:

№№	Назва видавництва.	Кількість назв.	Тираж.
1.	Київська Філія Держ. Вид. Укр.	20	238.000
2.	«Книгоспілка»	12	39.200
3.	«Всеукраїнська Академія Наук»	6	6.000
4.	«Спілка»	2	4.500
5.	«Час»	3	18.000
6.	«Друкар»	2	11.000
7.	«Слово»	2	7.000
8.	«Гольфштрем»	2	1.000
9.	«Село-Книга»	1	10.000
10.	«Більшовик»	1	10.000
11.	Сільсько-Госп. Науковий Ком.	1	5.000
12.	«Всеувано»	2	5.000
Разом		55	350.000

Що до поділу книжок по галузях знання, то за 6 місяців було видано:

1) красного письменства 21 назва; 2) популярно-наукової та наукової літератури з різних галузів життя й науки 20 назв; 3) підручників 14 назв. Всього: 55 назв.

Але серед красного письменства значну частину треба виділити в рубрику дитячої літератури (8 назв).

Серед групи підручників є найбільший відсоток підручників для єдиної трудової школи (школи першого ступня) та шкіл другого ступня (профшкіл).

Для вищої школи підручників не друковано.

Закінчуючи нарис, треба сказати, що книжкова продукція Києва дуже слаба, коли порівняти її з тими потребами, які є навкруги.

Продукувати за 6 місяців 55 назв в кількості 350.000 примірників це занадто мало для такого великого культурного центру, як Київ. Але тут є причини глибокого економічного характеру, які заважають нормально розвиватись видавничій праці й усунути яких нема змоги в місцевому, не загальному, державному масштабі. Коли економічно відживе держава, тоді підніметься й друкарська продукція по всій Україні й зокрема в Києві.

В. Озерянський.

■ Київську консерваторію реформовано по новому. Навчання поділено на три ступні, а кожний ступінь поділяється на факультети. На 1 ступні переводиться навчання дітей віку з 15 років. В основу навчання покладено самодіяльність без передчасної професіоналізації. Центр цього ступня полягає в музичному вихованні. Значні зміни відбулись також у персональному складі. Утворено кілька нових катедр, для керівництва якими запрошено проф. Анан'їна (педагога), проф. Гілярова (істор. культури), акад. Шміта (психологія та стилістика мистецтва), Пухальського, Когана та Берте.

■ При Київському відділі спілки «Робітпрос» з початку 1923 р. заснувався гурток для студіювання української літератури, переважно XX віку, починаючи з Лесі Українки та Коцюбинського. В гуртку читали доклади П. Филипович, керівник гуртка Б. Якубський, Ол. Дорошкевич, Козуб та инш.

■ Яків Савченко написав оповідання «Рахіль Тіш», в якому дає кілька моментів погрому на Україні. Він же написав розвідку про творчість Вал. Поліщука.

■ Михайло Семенко пише матеріялістичну філософію мистецтва; написав поему «Прерії Зорь».

■ Гео Шкурупій виготовував збірку ліричних поезій. Друкуватиме в-во «Гольфштрем».

■ Микола Терещенко виготовував збірку «Індустріальні поеми».

■ В-во «Слово» друкує книжку Б. Якубського «Соціологічний метод в літературі». В тому ж в-ві виходить книга «Постановка «Газу» студією «Березіль». Сюди увійдуть статті П. Филиповича (Од «Наталки Полтавки» до «Газу»), Л. Курбаса і В. Мелера.

■ М. Зеров перекладає «Балладину» Ю. Словацького для шевченківського театру і пише історію укр. літератури.

■ Юр. Меженко пише низку характеристик сучасних письменників.

■ У Києві з травня місяця ц. р. почали виходити «Українські Геологічні Вісти», бюлетень геологічної секції Всеукраїнської Академії Наук.

■ Розпочав виходити кооперативний журнал, що заступає місце «Правобережного Кооператора» — «Нова Громада».

ПОЛТАВА

■ У Полтаві з травня місяця почала виходити тижнева газета «Червоне Село». Головне завдання «Ч. С.» допомогти селянинові розібратись у пекучих питаннях.

В газеті добре поставлено відділи політичний, сільсько-господарський, дописів та літературний. В газеті беруть участь всі визначні сили Полтавщини, а також радянських столиць.

■ У Полтаві заложено на весні року 1922 Секцію Камерної Музики Муз. Тов. ім. Леонтовича. Секція розпочала діяльність в-осени р. 1922. Організаційні збори відбулися в жовтні місяці.

Перші збори секції присвячено було нар. укр. інструментам (пояснення з ілюстраціями дав М. Токаревський).

24-ХІІ відбулися збори, присвячені М. Лисенкові, з приводу 10-тої річниці з дня його смерті. Докладчик Е. Рудинська («Постать Лисенка по його надрукованому листуванні»). В програмі фортепіанові п'єси, романси, дуєт цвіркунів з «Ноктюрна» в супроводі скрипки. Виставка портретів, листів і т. и.

28-І 1923 р. відбувся ранок пам'яті Бетховена. Докладала Рудинська: «Бетховен». У програмі: Clavier — Trio Small, Sonate № 7, спів solo і кuartет, дрібні речі для cello.

В лютому були збори на тему «Укр. музика першої половини ХІХ віку». Доклад Щепотьева. В березні був ранок Моцарта. В програмі — Clavier — Trio, Streich — Trio, Sonates № 6 і № 8, концерт для скрипки з фортеп'яно.

■ Хор ім. Шевченка (зорганізовав В. Верховинець) працює

зараз під орудою Хв. М. Попадича. Склад хору: місцеві сили — професіонали і шкільна молодь. Хор виступає з музичними працями всіх укр. композиторів, а на бенедісі свого диригента демонстрував його ж твори. Всі концерти (яких за п'ять років було 90), проходили з лекціями-рефератами, які читав професор Щепотьев.

Хор — ідейна організація, більшість концертів давав безплатно, особливо для молоді.

■ Хор студентів полтавського ІНО, зорганізований перед двома роками В. Верховинцем, лектором співу при Полт. «Іно». Це хор-студія в який входять всі студенти, що мають слух і голос. Мета праці: дати селу чи місту музично вихованого учителя.

В програмі пісень входять пісні укр. композиторів України й Галичини і пісні революційного змісту до слів Тичини, Чумака, Хвильового, О. Жилка та Х. Рябоконя. Крім того, хор студіює дитячі пісні та ігри з рухами й танками.

Хор працює під керуванням В. Верховинця, а концерти, академічні і громадські дає в контакт з адміністрацією ІНО. Перед концертами читає реферати В. Щепотьев. Крім цих хорів, є ще в Полтаві хори на околицях, якими диригують П. Кабачок, Є. Кисіль і П. Шаповаленко.

■ Андрій Головка написав по замовленню Полтавського Губкому КСМУ п'єсу в 3-х актах «В червоних шумах», з революційної боротьби на селі (реакція і повстання) і оповідання «З банди в комсомол». Зараз працює над п'єсою з селянського життя — комуністичне будівництво на селі.

■ Композитор Толстяков пише музику на слова Вал. Поліщука «Весняне», «Поступ» й «Хуга».

Вища Музична Рада Головполітосвіти визнала необхідним надрукувати твори композитора Толстякова (з Лохвиці), а саме: 20 українських пісень для роялі для початкуючих, в 4 руки, 2 пісні на 1 голос («Тече річка» та «Гей по морю») і хорове сольфеджіо.

20 українських пісень для фортепіано є першою ластівкою в музичній педагогічній задушній атмосфері,

де все ще панує Шмідт, Шіт, Беренс і К^о, з їх затьопаними німецькими мотивами і шаблоновою гармонізацією.

Толстяков бере справжні і то найкращі українські пісні й подає їх в художній розробці, вправно користуючися і підголосками і народнім контрапунктом і варіаційною формою.

Виходять стильні закінчені картини, увесь матеріал розікладено з послідовністю що до наростання технічних труднощів.

ЧЕРНИГІВ

■ В Чернигові група молодих письменників (Ладя Могилянська, Дм. Тась, М. Ятченко, Марко Вороний) збираються що-середі у Мих. Жука. Цей гурток робить виступи в ІНО з живими літературними журна-

лами, на яких буває до 500 душ слухачів. 16-го травня виступали кияне: Меженко й Тичина. Зустріч Тичини була надзвичайна. Перший відділ був присвячений читанню творів Хвильового і докладові Меженка про нього.

РОСІЯ

МОСКВА

■ В Москві зорганізувався «лівий фронт мистецтва» — футуристів, скопченню Леф. За редакцією В. Маяковського у виданні Держвидаву випускають місячник «Леф». Журнал проголошує і обіцяє «продемонструвати панораму искусства РСФСР»; «Леф будет агитировать искусство идеями коммуны», «Леф будет агитировать нашим искусством массы», «Леф будет бороться за искусство — строение жизни». Підписані під відозвою: Асеев, Арватов, Брік, Кушнер, Маяковський, Третьяков, Чужак. Журнал гарно виданий і дуже цікавий, але літературних капітальних цінностей, ба навіть натяків, не дав. Поезія дрібна і однотонна, набридає безсюзетністю і «звукальними» вправами, хоч де-що більш виявлене (нічого, що бачене в попередніх працях

футуристів) можна знайти. Проза як проза, — за поріг «Красной Нови» не вилазить. Найцікавіший войовничий статейно-критичний матеріал. Цей рід літератури вони вміло виконують, пересипаючи влучними порівняннями й образами, що іноді навіть перетягають увагу з сути розбору на стиль, а іноді й заважають читати. У всякому разі це по новому й свіже.

■ Володимир Гадзінський виготовив до друку збірку поем «Сильним Кроком» (З дороги. Книга друга), в яку увійшли слідуєчі поеми: «Кривавий млин», «На переломі», «Фабричне місто», «Майбутнє», «Ейнштейн», «Цикльон», «Титан», «В час зрілих літ моїх». Крім цього пише статтю «Естетика «Блакитного роману» Гната Михайличенка.

ПЕТЕРБУРГ

■ В Петербурзькому Інституті Пошкільної Освіти відбувся, вечір присвячений Шевченкові і сучасній укр. літературі. Тов. Червяк зробив доклада.

На вечері було виставлено літературно-мистецькі видання з Радянської України.

■ Проф. Б. Ларін пише розвідку про сучасних українських поетів.

■ В Петербурзькому журналі «Книга и Революция» надруковано рецензію відомого знавця ритмики й метрики в поезії й музиці Тома-

шевського на книгу Якубського «Наука Віршування». Рецензія дуже прихильна, з побажанням видати книжку в перекладі на російську мову.

БІЛОРУСЬ

■ Білоруський Державний Академічний Театр зробив у травні місяці мандрівку зі столиці Минську до м. Бобруйську, де дав кращі свої постановки як «Машека», «На купальє», «Жрєц Тарквіні». П'єси пройшли з аншлагом, ще зранку перед виставами коло каси був тиск. Особливе вражіння зробив на оцінку критики «Жрєц Тарквіні». Труп (понад 70 артистів) працює під керівництвом режисера Міровича.

■ В білоруській газеті «Савецькая Беларусь» видруковано статтю, відгук на лист спілки укр. пролетарських письменників «Гарт» до спілки білоруських письменників «Полимя». В статті підтримується думка подана «Гартом» про всесвітнє об'єднання пролетар. письменників і висловлена думка про ухилив творчості російських пролетарських поетів.

В ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ

ВОСЬМИЙ КОНГРЕС ПО ПСИХОЛОГІ В ЛЯЙПЦІГУ 17-го КВІТНЯ.

Товариство експериментальної психології вперше в цьому році зібралося на з'їзд в місті, якого університет більш, ніж який будь інший університет Німеччини, є зв'язаний з виникненням науки експериментальної психології. Поруч з учителями психології майже всіх німецьких університетів та інших наукових інститутів, були присутніми в великій кількості чужинці, одні, як члени Психологичного Товариства з моменту його заснування в 1904 р., а інші, будучи в контакті з ним на протязі багатьох років. Серед докладчиків ми зустрічаємо англійців, норвежців, литовців, росіян, мадярів. З представників інших країн особливо була репрезентована Чехо-Словачія; були гості з Голандії, скандинавських країн, Фінляндії, Австрії та Швейцарії. З балканських країн приїхали на з'їзд румуни, болгари, греки та представники Південної Славії. Що торкається позаєвропейських держав, то головню були представлені Північно-Американські Злучені Штати та Японія. Правда, треба зазначити, що багато з присутніх на засіданнях з'їзду находилися в Німеччині й раніш, працюючи в різних наукових установах і все ж таки зібрання уявляло з себе зразок міжнароднього наукового

еднання, що обіймає багато націй. Французи та бельгійці і тут були відсутніми.

Основною темою занять Конгресу була проблема особистості, її типові прояви та методи її досліджування. З цією проблемою зв'язані найбільш актуальні психологічні питання наших днів, які мають глибоко-життєве, практичне значіння. Роботи Конгресу поділилися на: 1) загальні реферати по питаннях, зв'язаних з вивченням особистості, та на: 2) спеціальні доповіді. Останні розподілено було на такі відділи: 1) загальна психологія; 2) прикладна психологія; 3) психологія розвитку; 4) психологія дитини; 5) психологія звірин.

1. Загальні реферати.

Крюгер говорив про поняття структури в психології. Він вбачає проблему особистості в плодотворному з'єднанні науки про душу з філософією. Обидві науки потребують особливого поняття «структури», під яким, звичайно, розуміємо комплекс актів нашого внутрішнього буття, об'єднаних в зв'язну психичну цілість. Докладчик пропонує зберегти вираз «структура» для диспозиційних процесів свідомості, а саме, для схильностей що до комплексних переживань. Ці індивідуальні структури піддаються вимірові та експериментові.

В дальшій частині доповіді Крюгер говорив про значіння психо-генетичних структур в науках про культуру.

Зельц повідомив про типи особистості та про методи їх визначення. Він малює нам різницю типів особистості в трьох великих царинах знання: історії, психології та психіатрії. Для вивчення психічних відношень в історії дослідувач пристосовує майже виключно метод розуміння минулого через перевтілення.

Дільтей встановив три типи світоглядів: почуттєвої, героїчної та спостережливої людини. Шпрангер відрізняє типи економічної, теоретичної, естетичної, релігійної, соціальної та властолюбної людини. Ці типи особистості знаходять в собі відбиток в порівнюваче-генетичній культурній психології й є ідеальними типами. Їм слід протиставити типи емпіричні, взяті з життя, що їх описують психіатри; вони відіграють значну роль в вивченні конституції людини.

2. Спеціальні доповіді.

Загальна психологія. Спірман (Лондон) зробив спробу звести всі типичні з'явища, виключаючи емоції, до системи підставних законів: трьох якосних та п'яти кількосних. Якосні закони відносяться до тенденції всіх психічних переживань, до пізнання їх власної природи та взаємовідносин. Кількосні закони мають відношення до тенденції всіх психічних переживань, до збільшення чи затримання їх повторень, а також закони ці пояснюють вплив факторів спадщини та здоров'я.

З інших повідомлень підкреслимо доклад Груле, присвячений ролі автобіографії при вивченні особистості. Він звертає увагу на те, що питання про пристосування автобіографії до дослідів окремих характерів є ще зовсім нерозробленим в психології, позаяк в науці про характери не можна прикласти ні експериментальних ні психографічних методів.

Той, хто пише автобіографію, звичайно, помилується у визначенні своїх власних мотивів.

Гізе зробив доклад про свої статистичні досліді, зроблені ним при допомозі справочників над 10 тися-

чами осіб, з метою виявити «компенсаційні вартості» особистості. Під компенсацією він розуміє зрівнювання структури особистості, а під компенсаційною вартістю — прямування індивідуума до поширення чи перетворення поля особистої діяльності. Компенсація виявляється або в послідовній формі, в процесі розвитку окремої людини, або несподівано, коли настає розколення особистої діяльності. Індивідуальність працює, крім своєї «насушної» професії, ще й на іншому полі, з яким вона зв'язана більш інтимно, то займається працею, яка становить фактичне доповнення до головної царини праці, то, нарешті, шукає відпочинку в забаві, колекціонуванні та інших розвагах. Докладчик приходить до висновку, що де-які психологічні типи володіють порівнюваче вузькою тенденцією в напрямку заповнення особистості, напр., скульптори та техніки. В жінок вона виявляється слабш, як у чоловіків.

Цікаву тему вибрала для свого доповіді Фохтлендер: її повідомлення було присвячене проблемі різниці полів. Головна різниця між чоловічою й жіночою психікою, на її думку, лежить в протилежності активності чоловіка й пасивності жінки, що повстає з різниці їх полових ролі. На жаль в моєму розпорядженні нема більш детальних відомостей про зміст доповіді; але виявлену нею антитезу, очевидно, не треба вважати, як метафізичний принцип, а тільки виводити її із фізіологічних міркувань.

Баумгартен (Берлін) говорила про типи реакції в сфері соціального почуття, основуючись на експериментально-психологічному матеріалі. Вона пропонувала дітям та юнакам питання та невеличкі оповідання, зі змістом яких слухачі повинні були тісно злитися душою. З їх відповідей вияснилося, що, наприклад, здатність співчувати чужому стражданню далеко більше розповсюджена, ніж співчуття чужій радості. Наслідки таких спостережень можуть стати важливими в питанні про вибір професії, позаяк де-які покликання (діяльність судді, педагога, сестри жалібниці, і т. інш.) вимагають якраз такої здатності.

Окрему групу становили доповіді про психологію сприняття, особливо пси-

хологію зорових вражінь. Ми зустрічаємо тут повідомлення про ритмічні групові формування при зорових вражіннях (Зандер), про теорію металичного блиску, про відворотний спектр та пристосування його до діагнозу сліпоти барв, про сприйняття мелодії мови і т. інш.

Кіршман, напр., пояснював металичний блиск паралаксом непрямого зору. Під таким паралаксом треба розуміти різницю між кутом зору і кутом вертіння ока.

Наступна група складається з докладу про психологію розумової діяльності (уява, думання, пам'ять). Цікавий новий метод досліджування побічних завдань, який пропонував Блюменфельд. Мова йде тут про завдання, що впливають на поверхню свідомості самостійно та самовільно, хоч експериментатор і не викликає їх своїми вказівками. Наприклад, говориться дві цифри, з яких особа, над котрою роблять дослід, повинна назвати тільки одну; але пари цифр кожного рядку розкладені по певному принципові; вгадати той приціп — ось завдання, яке не поставлено особі, над котрою роблять дослід, з виразністю, але ж все-таки воно йде паралельно з основним, в чому можна легко переконатися при допомозі самоспостереження.

Угорський вчений Югаск зачитав доклад про дослід пізнання в царині музики. Основне положення його зводиться ось до чого: не лише музичні тони, але й музичні ходи (послідовність тонів) мають окрему музичну прикмету. При транспонуванні мелодії змінюється і її музикальна якість, при чому не припадає разом з висотою тону. Два трьохзвуччя тільки тоді здаються нам подібними або ж тотожними, коли між ними існує однаковий стосунок висот тону.

Особливу цікавість має для нас повідомлення данського психолога Легге про визначники комплексів образів при наглядній науці. Автор виходив з асоціацій між рядками слів, складених без жадного логічного порядку. В такому вигляді вони давалися дітям для запам'ятання. Наприклад, було дано 4 поняття: король, виделка, потік крові, сливка і т. ін.; виходить приблизно такий рядок: на короля зроблено було замах при допомозі виделки, в наслідок чого полився потік крові, котрий

опісля був припинений сливкою. Докладчик намагається виявити детермінанти (визначники, що дають напрямки ліній) в повстанні цих асоціативних груп. Такими детермінантами є або прагматичний або кавзальний зв'язок, або ж просторова локалізація ілюструючих уяв, яка веде як до об'єднання, так і до диференціювання комплексу.

Багато уваги уділив з'їзд вольовим явищам. Мюлер (Гетинген) з'ясовував нову теорію мимовільних рухів, яку можна назвати теорією імпульсів, і яка повинна стати на місце попередньої гіпотези уваги. Литовський вчений Гудаїтіс (Ковно) повідомив про новий метод, який він завів в царині методології вивчення реакцій; цей метод він називає «добровільною реакцією». В протилежність до звичайної постановки справи, тут реакція викликається не яким-небудь сигналом, але той, над ким роблять дослід, добровільно готується до реагування. Він сам дає собі знак шляхом легкого натиску на клавіш і, помітивши сигнал, він реагує швидким підняттям пальця. Ця добровільна реакція триває в середньому приблизно 0, 100 хвилини а середнє коливання її 0, 039 хвилини.

Питання прикладної психології заняли порівнююче мало місця на з'їзді, позаяк секція прикладної психології має в сучасний мент окрему організацію. З доповідів в цьому напрямку можна зазначити повідомлення Клема (Ляйпціг) про те, які виміри ручної січкарні є найбільш сприятливими для психофізичної організації робітника, Кемера (Гетинген) про те, як розуміння різними людьми безформних малюнків (імпресіоністичні образи) може бути одним з засобів визначення характеру. Відомий психолог, професор Вюрцбургського університету Карл Марбе доводить шляхом статистики, що особи, які на протязі певного часу перенесли більш нещастя, як інші, наражуються через рівний після того протяз часу на таку ж саму кількість нещасних випадків. З цього він виводить, що існує індивідуальний фактор, який керує цими схильностями до нещасних випадків. Точний дослід цього фактору, що сильно міняється в залежності від особистих прикмет людини, міг би остерегти осіб,

схильних до такого роду явищ, від участі в небезпечних професіях.

Велику вартість для історії культури людства представляли доклади про психологію розвитку.

Так, Генш (Марбург) задержує увагу слухачів на диференціальній психології народів, яку він вважає точною і об'єктивною наукою. За вихідну точку він бере психофізичну конституцію раси та вважає можливим вивчати її відбиток в надбудовах понад психофізику народу: в побуті, літературі, мистецтві, ц.-г. в тому, що де-хто називає «психією» даного народу.

Геннінг вказує на те, що поруч з материнським та батьківським правом існує окрема форма «жіночого» й «чоловічого» права, яку ми бачили вже в найстаріших ступінях розвитку людської суспільності.

З самого початку дозволяється й жінці любити декілька чоловіків, і до цього часу непояснений груповий шлюб є нічим іншим, як обмеженням цього старовинного права жінки. Первісні форми шлюбу заховуються, по гадці докладчика, в магичних обрядах, які тоді могутньо панували над усім життям некультурної людини. Ними пояснюється теж і екзогамія, цеб-то жахання кровопоміси.

З докладів, що безпосередньо відносяться до психології дитини та виховання, підкреслю повідомлення Фрейлінга про вплив характеру навчання на психологічний тип учня, зокрема, на розвиток в ньому ейдетичних здібностей.

Фолькельт зупиняється на нових даних на користь розповсюдження в Німеччині та інших країнах теорії примітивної свідомості, підкреслюючи в дитячих малюнках (4—6 років) риси первісної техніки та первісного сприйняття простору.

Скажу декілька слів про доклади, присвячені питанням зоопсихології.

Етлінгер досліджує вживання найпростішого знаряддя в звіриному світі з точки погляду еволюційної психології. Для звірят, як і для людини, ці знаряддя є доповненням та продовженням природних інструментів звірини, цеб-то його органів тіла—дзьоба, кігтів, пазурів, лап.

В останні часи в Європі та Америці зробилася дуже модною наука про талантивість дітей, яка входить і в психологію звірин. Кац (Росток) зібрав в цьому напрямку багатий матеріал. Об'єктом досліджування служила йому звичайна домашня курка. Докладач докладно дослідив її пам'ять, здібність рахувати, здібність орієнтуватися в заплутаних ходах та виходах (дослід з лабіринтом) та ступінь її ініціативи. Йому вдалося установити значні різниці в характері звірин та їх здібностях. Докладчик пропонує скласти свого роду дослідчі тести, цеб-то системи завдань та штучних ситуацій, при домозі яких було б можливим даліше проникнення в істоту та природу психичного життя звірин.

На останку приношу щире подяку секретареві Психологічного З'їзду, професорові Otto Klemm, за його присилку (в рукопису) винятків з протоколів засідань З'їзду та його секцій.

Проф. Катаров.

■ В Берліні вийшли оповідання М. Коцюбинського по-російському. Передмова Максима Горького.

■ В польському журналі «Skamander» надруковано статтю про Тичину. Автор статті високо ставить творчість Тичини. Він порівнює українського поета з поетом французьким А. Рембо і висловлює жаль, що на заході так мало цікавляться українською мовою. А на цій мові, — говорить він, — немало вітхи зазнати можна, читаючи таких авторів, як Тичина, твори якого зараз перекладають кілька польських поетів.

Критика й бібліографія.

С. Драницын. Конституция Российской Социалистической Федеративной Советской Республики в ответах на вопросы. Петербург. Госиздат. 1922. 5,000 экз.— стр XV+147. Второе стереотипное издание. Госиздат. П. 15,000 экз. стр. XV+147.

Праця С. Драницина складається з короткого вступу (V—XV) та відповідей на 96 запитань (стор. 1—102). На кінці є 6 додатків: 1) текст Конституції РСФРР від 10 липня 1918 р. (стор. 103-119); 2) положення про Волвиконкоми (стор. 120—123) та положення про Сельради (стор. 123—130); 3) 96 питань по Конституції РСФРР (стор. 131—134), які можна інакше назвати програмом чи то заголовком цього твору; 4) список чужоземних слів, що зустрічаються в відповідях на питання про Конституцію РСФРР (стор. 135-142); 5) покажчик підручників по Конституції РСФРР (стор. 143) та 6) постанова IX-го Всеросійського З'їзду Рад про радянське будівництво (стор. 143—147).

Автор зробив спробу заповнити прогалину в літературі по радянському конституційному праву. С. Н. Драницин продовжив цю працю, за яку взявся був П. І. Стучка, що ще в середині 1918 р. випустив „Конституцию в вопросах и ответах“. По своїй будові та своїму типу книжка С. Драницина наближується до „Конституции“ Стучки. Він складає в системний лад пізніші конституційні акти, видані VII-им та VIII-мим Всеросійськими З'їздами Рад, додає текст постанови IX-го Всеросійського З'їзду Рад, посилається на цей текст в де-яких примітках, додає конституційні акти, видані ВЦВК-ом. Таким робом книжка С. Драницина є беспосереднім продовженням книги П. Стучки, як по змістові (відповіді на запитання) так і по хронології.

В момент виходу в світ першого видання книжки С. Драницина вона була найбільш повним викладом Російської Конституції.

Автор не ставить собі метою написати яку-небудь наукову розвідку. Він хоче дати тільки коротку відповідь на питання, які виникають при вивченні Конституції РСФРР. Хоч він і не каже, що він пише підручник для учнів, але ж його книжка, безумовно, призначена для учнів. Вона написана простою мовою. А все ж таки авторові не вдалося позбутися чужоземних слів, в наслідок чого йому прийшлося прикласти окремий список чужоземних слів, які він вживає, з поясненням їхнього значіння. С. Драницин говорить тільки про Російську Конституцію та ні одним словечком не згадує

ні про Конституцію УСРР, ні про Туркестанську Конституцію, ні про які-небудь інші Радянські конституції.

На жаль, в підручнику С. Драніцина є багато хиб. Вкажемо на де-які з них.

Відповідаючи на питання „Що таке церква?“—С. Драніцин пише: „Підвалиною капіталістичного устрою є церква, саме вона являється підпорою, базою поневолювання мас“ (20 стор.). С. Драніцинові добре відомо, що підвалиною всякого суспільного устрою, в тому числі й капіталістичного, є не церква, а відношення виробу й розподілу. Не можна ж так без розбору вживати слово церква та підмінювати цим словом економічні відношення. В підручникові, призначеному для широких верств учнів, треба обережніше відноситися до кожного слова. Инакше на цілому підручникові лежатиме відбиток сквапливості, непродумання, а це зменшує значіння підручника й дає зброю в руки ідеологів, ворогів марксизму, проти марксизму.

На тій самій, не досить обдуманій, 20-тій сторінці є й друга помилка: „Суспільність не може існувати без нерівності станів—а нерівність станів—без релігії“.

Антирелігійна пропаганда—необхідна навіть і в підручниках по конституційному праву, але ж провадити цю пропаганду треба наукою, не перечучи науці про суспільність та державу. С. Драніцин не буде заперечувати, що без нерівності станів не може існувати держава, а не суспільність. Держава існує для того, що існує класова боротьба. Вона повстала для того, що виникли класи. Держава існуватиме до того часу, доки існуватимуть суспільні класи. І як тільки будуть знищені класи, вмере класова боротьба, загине суспільна нерівність, умре й сама держава, уступивши своє місце бездержавній безкласовій суспільності.

Таким чином С. Драніцин на 20-ій сторінці твердить зовсім противне тому, чого вчить марксизм. А вийшло воно так через те, що автор відзначається великою необережністю в виборі термінів. Він хоче сказати одно, а його язык каже йому инше. Йому треба було сказати: „держави не може існувати без нерівності станів“, а він сказав: „суспільність не може існувати без нерівності станів“, що з марксистської точки погляду є очевидний абсурд.

В де-яких місцях С. Драніцин до такого ступня спрощує марксистську точку погляду, що вона виглядає зовсім перекрученою.

Наприклад, на 30-тій сторінці він хоче стати на класову точку погляду та дуже невдало пише: „Справді, капіталісти—всі брати між собою, а пролетарі—брати між собою. Капіталісти всі об'єднуються в одну дружню сім'ю“... Як відповідь С. Драніцин на запитання: який клас прагне світової війни? В чіх класових інтересах необхідні колоніальні війни? Який клас створив назву колоніальної політики?—Чи можна, отже, в підручниках для широких мас учнів писати такі необдумані фрази, що всі капіталісти брати між собою? Звичайний неписьменний робітник не повірить

цьому та питає такого товмача Радянської Конституції: „А хто примушував мене проливати кров в час імперіялістичної війни? Невже пролетарі? А як що робітників примушували йти на війну капіталісти для захисту їх класових інтересів, інтересів капіталіста, то яким же чином в марксистському підручникові написано, що капіталісти всі—брати між собою?.

Надзвичайна необережність в виборі виразів помітна й на 42-ій сторінці, де сказано: „ВЦВК разом зі своїм президентом, разом зі своїм головою т. Калініним, є головою всієї виконавчої влади в країні, головою держави“.

Популярні підручники для учнів необхідно писати, але ж треба писати вміло. Треба мати запас хоч найпростіших знань в царині конституційного права. Коли вживати який-небудь вираз в підручнику, то треба знати, яке значіння чи поняття має цей вираз. Коли вживати слово „президент“ в підручникові радянського конституційного права, треба здавати собі справу про права та обов'язки президента в закордонних державах. Хай дасть відповідь С. Драніцин на питання: „В якій з радянських республік є президент? Як що є, то в якій? Які його права та які його обов'язки?.

В популярному підручникові Радянської Конституції треба було написати, що Радянська Республіка є республіка без президента. І цього іменно С. Драніцин не написав. Із супротивлення обов'язків президентів французької, німецької, північно-американської та інших республік з обов'язками голови ЦВК'а радянської республіки тов. С. Драніцин переконається, що навіть жартома не можна назвати президентом голову ЦВК Радянської Республіки, а тим більш нетактичним є такого роду вираз в популярному підручникові, що призначається для широких мас учнів.

Як це не дивно, але ж С. Драніцин знов робить помилку, коли тільки він торкнеться питання про підвалини суспільного життя. Наприклад, на 50-ій сторінці він каже: „Чисельність народжень, співвідношення полів тих, що родяться, кількість вмираючих, той чи інший склад їхній по зростові, полові, заняттю, місці проживання та ин. є функції багатьох факторів, впливаючих причин, що лежать в підвалинах суспільного життя, та на їх змінах відбиваються посередньо й безпосередньо всякі зміни в продукційних відношеннях“.

Карло Маркс учив, що підвалиною суспільного життя є відношення виробництва до виміну. Між тим, С. Драніцин каже про багато факторів, не перераховуючи їх. В кінці фрази він згадує про виробничі відношення, які впливають на суспільне життя. В читача мимоволі вирине питання: про яку ж це безліч інших факторів та про які іменно впливаючі на суспільне життя говорить (автор) С. Драніцин? Навіщо вживати такі неточні вирази? Для чого в підручникові, претендуючому на марксистський характер, соромитися вживати правдиві слова Карла Маркса та Фридриха Енгельса? В де-яких місцях твору С. Драніцина зустрічаються зовсім важкі для розуміння вирази. Наприклад, в примітці 1-ій на стор. 51-ій

сказано: „зі зміною економічної політики, а, значить, з появою нових проступків та порушень закону в царині судових справ, Наркомюст старається ввести радянський прокурорський апарат та адвокатуру, як провідців ідеї державного капіталізму та соціалізму в боротьбі з проявами буржуазних пережитків та тенденцій“. Які ж це нові проступки та порушення закону в царині судівництва, що виникли зі зміною економічної політики, знає С. Драніцин? Невже Радянський устав про прокуратуру та адвокатуру був викликаний якимись порушеннями в царині судівництва?

Хіба ж можна допустити таку необачність виразів в популярному підручникові Радянської Конституції, в підручникові, що призначений для широких робітничих мас? Така легковажність підриває довір'я до підручника. Не можна ж дискредитувати марксизм. Коли автор не може зредагувати свого підручника по своїй недосвідченості чи по інших причинах, він повинен дати зредагувати його людям, які більш від нього знають.

Викладаючи питання про активне й пасивне виборче право, С. Драніцин на 85-ій сторінці пише: „у нас всі можуть бути вибраними й всі можуть вибирати до Рад“. Коли б С. Драніцин сказав, що в Радянських Республіках можуть бути вибраними до Рад всі ті, хто має право вибирати, він мав би слушність. Але він хотів сказати одне, а сказав друге. В поняття „всі“ входять не лише трудяші, але й представники буржуазії. Проте, про них говорити С. Драніцин, звичайно, не хотів.

Підчас, коли в примітці на 51-ій сторінці, трактуючи про Народній Комісаріат Юстиції, С. Драніцин виявив, що він не досить засвоїв радянську юридичну термінологію, то на 100-ій сторінці, де він пояснює різницю пролетарської конституції від буржуазної, С. Драніцин зовсім перекидає компетенцію Всеросійського З'їзду Рад. Всім депутатам З'їзду Рад відомо, що Всеросійські З'їзди Рад дають вказівки робітничо-селянському урядові, якої політики треба йому додержуватися далі. Як що б С. Драніцин познайомився з постановами хоч би IV-го Всеукраїнського З'їзду Рад (в травні 1920 р.), він знав би, що З'їзд Рад дає ВУЦВК-ові та Раднаркомові свій наказ, якими ВУЦВК та Раднарком повинні керуватися. А в С. Драніцина виходить навпаки: „депутати Всеросійського З'їзду Рад збираються не лише для санкції діяльності робітничо-селянського уряду, але також для одержання від цього уряду вказівок по виконанню на місцях постанов, які належить провести по всій країні“, (стор. 100).

Не можна ж в популярному підручникові Радянської Конституції так перекидувати Радянську Конституцію. Авторів треба поперед всього самому вивчити конституцію, зрозуміти її, а тоді вже викладати її для інших. Про Ревкоми С. Драніцин не сказав ні словечка.

Не варт задержуватися на багатьох інших неясностях думки, на неточності виразів, інколи очевидних помилках С. Драніцина.

З огляду на безліч чисто фактичних помилок „Конституцію РСФРР“ С. Драніцина в такому вигляді важко визнати за корисний підручник. Ця праця потребує більш стараної редакції, людиною більш тямучою. Місцями вона потребує ґрунтовної зміни. Де-які невдалі приклади С. Драніцина треба зовсім викинути. Багато де-чого слід додати. В нинішньому вигляді підручник С. Драніцина може в дуже багатьох питаннях збити читача. Заступити собою відповідні місця „Азбуки Комунізму“ Н. Бухарина та Е. М. Преображенського, а навіть „Програму Комуністів“ Н. Бухарина—підручник в ніякому разі не може. Такі грубі помилки у Н. Бухарина та Е. Преображенського не мають місця.

В додаткові ч. 5—про допоміжний матеріал для конституції РСФРР—пропущено короткий коментар Радянської Конституції Н. Глібова, Н. Крупської, Лаціса, Карпінського, С. Равіча, Єремїїва, книжки Рейснера, статті А. Гойхбарга; не вказано ні „Програму комуністів“ Н. Бухарина, ні „Азбуки комунізму“ Н. Бухарина та Е. Преображенського, не подано ні одної наукової розвідки про Паризьку Комуну, в наслідок чого — „Радянська Конституція“ є позбавлена історичної перспективи.

В другому виданні книжки С. Драніцина не змінено жадного слова в порівнанні з першим (1922 р.).

В сучасний мент, коли вже є нариси Радянської Конституції Стучки, Е. Енгеля, М. А. Рейснера,—книжка С. Н. Драніцина тільки обтяжує книжкові полиці.

І. С.

Фридрих Кунце. Техника Умственного Труда. Перевод с немецкого В. Рикмана, ред. предисл. Боровича. Изд. Культурно-просветит. организац. „Труд“, Харьков 1923 г. 104 стр.

Всім нам добре відомо, що представники розумової праці працюють в своїй галузі скоріш помацки, інстинктивно, аніж згідно певних методів. Учений, письменник, художник, учитель, інженір провадять свою роботу без будь-якої системи в техніці розумової праці. Книга проф. Берлінського Університету Фрідриха Кунце мусить, на думку автора, навчити молодих працівників техніки розумового виробництва, ввести виробництво, що тепер перебуває в стані хаосу, або бурхливого струмку, в береги розумного й доцільного.

Книжка поділяється на три частини: 1) техніка розумового засвоєння, 2) техніка використання прочитаного й 3) техніка розумового виробництва. В основі всякої розумової творчости лежить пам'ять працівника, або її конкретне втілення—система заміток і виписок, картотека (збірка карточок). Завдання полягає в тому, аби знайти найзручніший раціональний засіб відзначення й систематизації заміток. Автор пропонує, так звану, децимальну класифікацію, дотепний винахід американця Мельвіля Дьюї (Dewey). За допомогою цієї класифікації можна любий факт нашого знання залучити до стрункої й не хитрої системи, виявивши його в вигляді десятичної дробі. Коротке символічне визначення улегшує орієнтування понять,

що визначені за допомогою умовних значків, дає можливість встановити всі сполучення, що в них можуть входити певні поняття.

Отже, автор навіть уявляє вже картину організації розумової праці, що скоро мусить настати, коли найпростіші розумові операції будуть досягатися машинним шляхом і почнеться планова розгрузка непродуктивної праці.

Тут автор, як нам здається, трохи збільшив значіння алгебраїзування логіки й вартість класифікування знання Дьюї.

Точний, послідовний, логично витриманий розподіл наук є лишень *prim desiderium* (добре бажання). Не треба забувати, що млин не може дати більше борошна, аніж насипано зерна в кіш. Хоч як і важлива техніка засвоєння, фіксування й класифікація прочитаного в процесі праці, але механізація його ніколи не піде далі від сполучення різних міркувань дедуктивного силізму. Але все ж таки книжка Кунце є дуже корисним підручником у справі раціоналізації засобів розумової праці, й тому не можна не дякувати видавництву, що воно видало таку коштовку працю. З технічного боку видання виконано бездоганно, з боку коректури є неувважність з точки зору стилю.

Е. К.

Проф. Д-р Л. Вебер. Початки метеорології (науки про погоду). З третього німецького видання (1918) переклав з де-якими змінами й додатками Ів. Селецький.—Вид. „Книгоспілки“, ст. 1—107 in. 8° з 29 малюнками і 3 таблицями в тексті. Київ, 1923 р.

Давно вже в українській науково-популярній літературі почувався брак загально-приступної, популярно викладеної книжки, що знайомила б загал з початками метеорології. Тому треба вітати намір видати таку книжку, що виник в „Книгоспілці“ (Всеукраїнський Кооперативний Видавничий Союз) ще в 1919 році і лише тепер оце здійснився.

Надзвичайно влучно ухвалено було видати в українському перекладі книжку німецького метеоролога Л. Вебера „Einführung in die Wetterkunde“, оригінально й стисло розроблений курс лекцій для народнього університету, де він торкається майже всіх галузів метеорології.

Після вступу, де говориться про практичну вагу метеорології та про давню метеорологію, в книзі маємо такі розділи:

- 1) Основні метеорологічні спостереження на земній поверхні.
- 2) Спостереження в вищих шарах повітря.
- 3) Кліматологія або стислий висновок з метеорологічних спостережень.
- 4) Закони руху повітря.
- 5) Завбачання погоди.

„Початки метеорології“ проф. Д-ра Л. Вебера в перекладі на українську мову Ів. Селецького роблять надзвичайно приємне враження. З одного боку, переклад дуже близький до німецького

оригіналу, а з другого—перекладчик подав чимало додатків і де-що змінив в тексті, пристосовуючи книгу до вимог українського читача й до сучасного стану метеорології на Україні. Так, напр., в розділі 3-му, замість клімату м. Кіля, де професорує Л. Вебер, подано клімат м. Києва з спостережень метеорологічної Обсерваторії Київського Університету; в розділі 5-му перекладчиком подано огляд шляхів циклонів на Україні (за В. Шипчинським), зауважено в загальних рисах про організацію Української Метеорологічної Служби (Укрмет) і т. и.

З боку літературности викладу й з боку термінології перекладчику нічого неможна закинути. Хоч перекладчик і каже в своїй передмові, що українська метеорологічна література досі була дуже бідна, а через те вона ще не має більш-менш усталеної термінології, що в одних розділах йому приходилося вибирати мало не кожен термін з 5—6, а в інших, навпаки, всю термінологію доводилося утворювати наново, все ж йому вдалося опрацювати й усталити, майже без прогріхів, метеорологічну термінологію, що цілком може бути використана в українській метеорологічній та географічній літературі.

З боку технічного книжка видана добре і, приймаючи на увагу все вищесказане, заслуговує як найширшого розповсюдження.

К. Д.

А. Сухов. Революция и эволюция в естествознании с 7 рис. 108 стр. 1922 г. Цена 60 к. Госиздат, Харьков.

Ідея еволюції, ідея повільного, поступового розвитку, довгий час була пануючою в природознавстві. Буржуазна наука дуже радо нею користувалась, тим більш, що ця ідея убивала думку про всякий скачкоподібний революційний розвиток. Оскільки ми визнали б, що в природі все перемінюється дуже повільно, шляхом поступових переходів, то революцію в суспільності можна було б представити як щось незвичайне, ненормальне та незаслужовує виправдання. Звичайно, такий висновок невірний вже тому, що не можна ж так просто на складні факти суспільного життя переносити те, що вірно для одної тільки природи. І все-таки це робилося буржуазними мислителями.

Книжка Сухова присвячена питанню про те, чи правдивим був би погляд, що розвиток природи відбувається не революційним, а еволюційним шляхом. Звісно, що еволюційні ідеї досягли найбільшого розвою в науці Дарвіна про походження видів. По Дарвінові всі види звірин та рослин повстали завдяки поступовим, незначних змін живих істот. Між иншим уже Дарвін помічав інколи витворення нового виду негайно й відразу серед иншого виду. Так, наприклад, один раз в отарі овець шпанок (мериносок) появилася вівця з більш довгою шерстю та з иншими відмінними прикметами. Ця вівця, скільки разів її не парували з иншими вівцями, все-таки залишилася матір'ю роду нової породи овець, бо нащадкам передавалися іменно її прикмети. Тут, безсумнівно, випадок не повільного та поступового розвитку, а скачкоподібного утворення нової форми.

Дарвін помічав, ці факти, але ж зовсім не підкреслював їхнього значіння. Переконання про поступовий розвій набрало у нього пануючого значіння.

Пізніше кількість фактів несподіваної появи нових пород настільки збільшилася, що появився цілий ряд теорій (напр. Коржинського, де-Фриза), які рахують, що всі нові одміни витворюються в дійсності шляхом несподіваних ухилень від форм, яка родить їх, цеб-то революційним шляхом.

Чи маємо ми право говорити „все“, чи не маємо, чи повинні ми признати, що в природі буває і процес повільної зміни та появи нових видів шляхом еволюції, це ще питання, але ж у всякому разі доказано, що є дійсно революція та дійсно є поява нових форм шляхом скачкоподібних видозмін.

А. Сухов доказує на великій кількості фактів присутність революційного процесу в живій природі, після чого він коротко задержується на революційних з'явищах в астрономії, геології, фізиці та хемії й приходить до висновку, що революція дуже розповсюджена у всій природі. Там, де є розвиток, там повільно та поступово нагромаджуються кількостні зміни, але ж приходить мент, коли „кількість переходить з якості“, і революційним шляхом витворюються нові форми життя всесвіту й матерії.

Книжку Сухова треба визнати дуже цікавою. Вона досить популярна й читач, який може справитися з хоч трохи серйозними книжками, подужає її та визнає багато нового.

Р.

„Пам'яті Г. С. Сковороди“ (1722—1922). Збірка статтів. Одеса, 1923 року.

В-во Ювілейна комісія. Зміст: 1) проф. М. Г. Гордієвський „Теоретична філософія Г. С. Сковороди“; 2) А. В. Музичка „Поетична творчість Г. С. Сковороди“; 3) проф. П. О. Бузук „Мова і правопис в творах Г. С. Сковороди“; 4) проф. С. С. Дложевський „Плутарх у листуванні Сковороди“. Всі чотири статті відчитані в засіданні Одеського ІНО, присвяченому пам'яті Г. С. Сковороди, 4-го грудня 1922 року.

З них найцікавіші друга та четверта. Перша—це звичайна формальна спроба через стягання різних цитат з творів Сковороди усталити систему його філософії. Розглядаються все ті ж схоластичні питання про дуалізм та монізм Сковороди, його інтелектуалізм та волонтаризм і т. и. Досить цікавий огляд стосунків Сковороди до античної філософії та отців церкви. Він з усіма ними має спільні точки, але й з усіма розходиться, так що ніяк його не можна ні з одного з них „вивести“. Але „виводити“ Сковороду з історії його власного розвитку та його громадського оточення, з'ясувати, чому саме він користувався тим чи іншим готовим ідейним „знаряддям“ давніх письменників, очевидно, в завдання автора статті не входить. Тим більш неугрунтоване й зовсім сумнівне його твердження, ніби Сковорода вірив у Трійцю та

у втілення Христа, яко в реальний історичний факт. В других місцях статті автор сам наводить факти, що цьому суперечать. Необережно також він посилається на твір „Правда веры“, що ледве чи належить Сковороді. Проф. Гордієвський на підставі слів самого Сковорода спростовує думку, ніби він знав гебрійську мову. Мені здається, що те ж саме можна було б довести й розглядом самих гебрійських уривків, що зустрічаються у Сковороді. Так „бар“—син не гебрійське, а арамейське слово (гебрійське „бен“, „бн“). Переклад у Сковороді першого речення Біблії такий: „Вначалѣ сотворил бог“ і далі „сіе небо і сію землю“. Під „едогім“ первісно в Біблії розуміли багато богів. Але множина має в семітських мовах форму збірності (напр. наше „братва“), а тому і дієслово в однині. В арабській мові це правило (хоча одушевлені як раз виключення). Так само вживання члена ще не вказує, що крім „цього“ неба існує ще якесь инше, як розуміє це місце Сковорода. Цікаво б було почути про це думку спеціалістів гебраїстів.

Друга стаття цікава перш за все фактичним матеріалом. Автор хоче показати, що Сковорода, в протилежність поглядам багатьох, був не тільки великим філософом, але й справжнім поетом. Своім дослідом автор відкриває трохи, що могло бути написано в загубленому підручникові Сковорода по мистецтву поезії, відкриває процес поетичної творчості самого Сковорода. Сковорода пильно вивчав класичних та сучасних йому українських поетів, засвоював з них цілі уривки, речення, наслідував їм і навіть цілком переносив їх у свою поезію. Але це помітно лише для досвідченого ока дослідувача. В дійсності Сковорода передає тільки себе, свої особисті переживання та змагання сучасності. Наприкінці автор пояснює прихильність Сковорода до Горация, даючи цікаве порівняння громадського стану часів Августа та України XVIII віку. Але статтю цю не можна переказати—її треба прочитати.

Що до статті про мову та правопис Сковорода, то вона дає тільки поверховно зібраний матеріал. Висновок той, що мова Сковорода російська з домішкою української. Церковнослов'янський елемент як слід від російського та українського не відділений. Порівняння з сучасною Сковороді літературною українською мовою не зроблено, а тому твердження, ніби Сковорода зробив „перший крок“ в напрямі до Котляревського, зовсім безпідставне. Так і неясно, як же треба читати твори Сковорода, „конечно по-руськи“, чи якось инакше. Словом, після докладів Німчинова та проф. Синявського на Харківському ювілейному засіданні лінгвістичної катедри й загальному ювілейному святі та складної постановки цього питання, що повстала після дебатів, стаття Проф. Бузука здається блідою. Цікаве в нього спостереження, що український елемент мови Сковорода належить до східного діалекту. Цікава увага, що Сковорода пише постійно „чентр“ (лат. Centrum). Мені траплялось зустріти й „есенція“. Це італійська вимова. Як з'ясувати її походження, раз ми відкидаємо легенду про мандрівку Сковорода до Риму?

Остання стаття є спеціальний дослід, яких нам треба б мати побільш про Сковороду. Тут з'ясовано, як Сковорода дивився на мистецтво перекладу, вказано, як він цілком володів латиною, а в грецькій мові був лише вченим аматором, яким саме виданням Плутарха він користувався й т. и.. На жаль, автор не мав до свого розпорядження невиданих перекладів Сковороди з Плутарха. Тема вузька, але оброблена змістовно.

А. К.

„Шляхи Мистецтва“, ч. 5. Орган Відділу Мистецтв Глово-політосвіти Х. 1923.

Почнемо з... кінця.

Оминаючи статтю Врони „Мистецька освіта на Україні за 1922 рік“, та статтю Бондарчука—„Жовтень в українському театрі“, що трактують питання образотворчого й театрального мистецтва, переходимо до статті проф. Белецького про М. Хвильового (в чийомуś не дуже доброму перекладі на українську мову). Стаття дуже обгрунтована, як усе, що пише проф. Белецький. Точка погляду автора, сказати би, „безпартійна“... отже в ній замало, на наш погляд, зауважено гостру зненависть Хвильового до міщанства, сатиричний, саркастичний характер його творів, а також й те, що він не лише пролетар, а й комуніст. Бо, кажучи влучним словом Нексе, небагато є людей на земній кулі, що були б комуністами до кінця, а Хвильовий, здається нам, один з таких. В тім стаття й має назву—„В шуканнях нової повістярської форми“... Хто зна, може Хвильовий і шукає передусім нової повістярської форми, та знаходить він у житті новий комуністичний зміст: заперечення міщанства...

Поруч дуже негрунтовна стаття Меженка під відповідальною назвою „Творчість М. Хвильового“. Неймовірна логічна й ідеологічна плутанина. Зразки першої: протиставлення „емоцій“—„речам“ (незгірше можна протиставити одне одному: дядька в Києві і бузину на вгороді бо ж „річей“ в творі не має, а є лише сприймання їх, „емоції“, що вони їх викликають). Ще кілька прикладів: „імпресіонізм—метод думання“, „Хвильовий не любить слова“, „в Хвильового мало руху, уміння заговорити так, щоб промовляло до серця, а не було лише на інстинкт“ і т. и.

Критикові з замахами на науковий метод не зашкодило б уяснити собі краще те, про що він заходився пояснювати иншим.

Статтю завершено в гідний спосіб зразком методу „кольороманії“ на тему: чому „сині етюди“, чому „синій листопад“ і т. и.

З інтересними матеріалами стаття Кулика про коломійки українських емігрантів.

Нарешті, велика Корякова стаття „Наукова критика“. В ній знаходимо врешті відріжнення змісту від сюжету, що його й досі бракує критиці. Знаходимо також визнання того факту, що буває „безсюжетне“ мистецтво. Підписуємося під тим, що форма є з'явище класове, хоч цілком не погоджуємося з тим, що техніка є з'явище позакласове, асоціальне. Техніка буржуазного мистецтва, очевидно,

не та, що техніка феодального—це ж таки істина наочна! Досить згадати малярство, щоби цього переконатися.

Отже, погоджуючися цілком з тим, що формалістичні течії критики йдуть „тихою сапою“ проти марксівського світогляду, стаючи ніби самі на ґрунт марксівський, мусимо, здається, зробити висновок: розгляньмо форму пролетарського мистецтва, доведемо, що ця форма коріниться в комуністичному світогляд, затулимо рота тим, що вбачають в пролетарському мистецтві „шукання повістярської форми“, чи щоб-то. Адже ж зміст твору і його сюжет не вимагають пояснень—це як раз те, що безпосередньо дається читачеві, велична відома істина і вовтузитись з нею значить товкти воду в ступі, ломитись у відчинені ворота.

„Мистецтво існує заради змісту“. Безперечно. Та смішно було б учити пролетарів змісту. Вони самі є зміст, питання в тому, як зуміти зробити його мистецьким твором. Ба для цього зовсім не треба їх вчити граматики—це виправить коректор. Не треба їм викладати розміри—вони їх навчаться читаючи вірші: а треба показати, як сказати в двох словах те, що в прозі вимагає десятих слів, треба показати, як розстановити слова, щоб вони зробили той, а не инший ефект, треба загалом кажучи навчити впливати на почуття читача як найсильніше, як найкоротше, як найскорше.

Наприкінці знаходимо висновок: „треба вимагати від письменника наукової мови“.

В. Коряк, вимагаючи наукової мови від мистецтва, логично повинен би прийти до заперечення мистецтва.

В художній частині: „Дорожнє“—Сенченка. Автор сильно вчений; цитуємо: „і от, ми йдемо на схід (не тому що“ *ex oriente lux*) „Валаамова ослиця“, „у тропічних краях не гріють окропу“, „Джунглі, Індійський океан, Цейлон, Калькута, ще раз Калькута, Бомбей“, „Голова лежала між рівнобіжністю рельс“.

І це шкода, бо з автора прекрасний мистець.

Оповідання Коцюби й Хвильового не додають нічого до вже знайомої нам мистецької й соціальної фізіономії кожного з них. Бліда, невиразна й нудна драма Мамонтова: „Коли нарід визволяється“. Фальшивий патос, не людська мова, мова посвідчень, кошторисів і звітів; ймення: Альберт, Рішар, Артур, Адріан... Якийсь на двадцять літ запізнений символізм...

„Сковорода“ Тичини—річ бездоганно художня, та вбиває її мертвий сюжет. Сполучити Сковороду з соціальною революцією річ, наперед ясно, безнадійна, та таке було завдання автора.

Інтересний, виразний, хоч не зовсім викінчений вірш Дніпровського „Пісня мого сина“. Банальні малюночки Драй-Хмари. О. Корж: „Володимирові Сосюрі“—слухна назва була б: „Зовсім як Сосюра“. Добрий малюнок Панова „Святі гори“, що над ним ще й надписано „малюнки“, щоб не подумалося, що це щось инше. Подібне ж непорозуміння з віршами Хвильового й Йогансена: надписи „символетки“ і „на класичні мотиви“ свідчать, що автори віршів абсолютно не тямлять нічого, хоч би и в „ізмівській“ класифікації. В їхніх

(проте добірних) віршах немає й натяку ані на символізм, ані на класицизм.

Володимир Сосюра в „Пролозі до невідомої поеми“—Сосюра не „Червоної зіми“, а „1917 року“, і таким він нам здається далеко цікавішим. Трохи несподіваний кінець:

„Це я хожу по місту з одрізаною головою...

Неп“

—належить до твору, здається нам, тільки яко коментарій; в „Пролозі“ автор живе спогадами жовтневої війни й не може вмістити нової економічної політики.

Важкий, але сильний вірш Кулика „Зелене серце“. Кулик—один з небагатьох, що немає жадних меж між комунізмом, настроєм, коханням, працею. Це дужий, суцільний комуніст-будівничий.

Перша сторінка починається прекрасним віршом Єллана: „Ранок“.

М. К.

„Нова Громада“ („Правобережний Кооператор“). Двохтижневий загально-кооперативний, літературно-мистецький та економічно-науковий журнал. Видає Всеукраїнська Міжкооперативна Рада—Вукорада. Книжка 1—2. Травень 1923 р. Київ. Редактор Ол. Варавва.

„Досвід цілорічної праці коло видання суто-кооперативного журналу „Правобережний Кооператор“... переконав, що настав час змінити програм журналу, зробити його доступнішим найширшим масам селянства як мовою, так і тими матеріалами, яких так потребує село“.

Так говорить стаття „Від редакції“. Так говорить і самий зміст журналу: „що діється в світі; сільське господарство; літературний розділ; кооперація за кордоном; народне здоров'я; загально-економічний розділ; кооперативно-літературний розділ; культура-мистецтво; по Україні; кооперативна хроніка“.

Як бачимо, журнал оживлено художнім матеріалом, політичним оглядом, кооперативним фейлетоном (Ол. Варавви), культурними новинами. В літературному розділі ескізик Гр. Косинки „Заквітчений сон“ і новелька С. Васильченка „Вечерні арабески“—обидва в звичайних цим письменникам тонах, легкою, образною мовою писаних. Вірші П. Тичини, М. Тополі і антирелігійний жарт В. Н. Разом з коротенькою літературно-мистецькою хронікою цей розділ вкупі з кооперативно-літературним справляє гарне враження і, безперечно, вносить живий струмень в цю „Нову Громаду“.

Кооперативний і загально-економічний розділ, статті Тура, Ю. Дячини, В. Белукина і д-ра Фабриціуса мало чим відрізняються від таких же, що містилися в „Правобережному Кооператорі“. Видимо, редакція ще не зуміла передати авторам свою волю: розрахувати на читача з низового кооператива, читача-практика, котрому потрібні або тлумачення сучасного „курсу“ в тій чи іншій справі, або практичні поради. Те ж можна зазначити й про мову цих статтів, що не зовсім виправдує вищенаведену обіцянку редакції.

Кращі в цьому розумінні статті агронома Силенка (про селянський землеустрій) і лікаря Б-ського „До боротьби з сухотами“.

Досить відведено місця хроніці, але, на жаль, теж газетного характеру—не оброблено відповідно завданням журналу. (Сперечатися про це, звичайно, можна, але, на нашу думку, популярність журналу треба довести до максимуму, тільки тоді він стане дійсно близьким широким селянським масам).

Зазначимо також, що варто було б зовсім зняти вивіску „б“ „Правобережного Кооператора“, бо й по суті журнал має стати всеукраїнським.

Зовнішній вигляд цілком пристойний. Кольорова обгортка й ілюстрації худ. Ю. Михайлова, заставки, кінцівки—Алексієва.

Ціна ніби-то й невелика—2¹/₂ карб. золотом на три місяці. Треба було б тільки дати кращого паперу.

С. П.

„Музика“ Місячник музичної культури. Видає Музичне Т-во ім. Леонтовича в Києві.

Життя квітне, культура росте, нові художні цінності куються.

Маємо ще один український журнал, що мусить заповнити програм на культурному фронті. Вийшло два числа „Музики“, органу Музичного Т-ва Леонтовича, першого місячника музичної культури, українською мовою друкованого.

Невеликий по розміру (2 друк. арк.), але солідний по змісту, місячник дає усі підстави гадати, що українська музична культура матиме свою трибуну, керуватиме музичним життям, борючись з „малоросійщиною“, дилетантизмом та просто шарлатанством.

В ч. I, присвяченому патрону т-ва композиторові Леонтовичу, ми знаходимо статті Ол. Чапківського та П. Козицького, що дають характеристику Леонтовича, яко людини та композитора.

Цікава спроба Ан. Буцького в статті „Музика в творчості життя“ намітити стан музики в оновленому житті. До цього ж треба однести початок розправи Манжоса „Марксизм і музика“.

Нарешті, в числі уміщено цінну розвідку відомого етнографа Климента Квітки „Ритмічні паралелі в піснях словянських народів“.

Число 2 „Музики“, присвячене композиторові К. Стеценкові з нагоди першої річниці з дня його смерті, розпочато статтею П. Козицького „Кирило Стеценко“ (спроба критико-біографічного нарису). Це є лише вступ до великого нарису, що міститиме „Музика“ далі.

Лебединому співу Стеценка, музиці до „Гайдамаків“ присвячує невелику статтю історик музики М. Грінченко.

Б. Нейман умістив популярно-наукову розвідку „Смішне в музиці“. Нову цікаву працю містить тут Квітка К. „Пісенні форми з удвоє збільшеними ритмічними групами“.

Нарешті, тут знаходимо напів-фейлетон—напів-розвідку Аза: „До історії української опери в Києві“.

В обох числах заведено відділи: „Огляд музичного життя“; „Хроніка мистецького життя“; „Дописи“, а в ч. 2 додано також значний відділ „Бібліографії“.

Видано місячник чепурно, з багатьома нотними прикладами та портретами композиторів.

Вітаючи новий орган, шлемо йому побажання стати дійсно виразником нових стремлень та досягнень пролетарської культури.

Д.

Максим Рильський. Синя далечінь. В-во „Слово“. 1922. Київ. стор. 60 in. 16°.

Щось од романтиків, щось од класиків з їх розмірами віршу. Од романтиків мрії про далекі незнані краї, де є співучий Лангедок, де всякі „Мадони“, „Дездемони“, але не має й тіні тієї великої епохи, яку ми зараз переживаємо. Де-хто любить Рильського за те, що він гарний лірик, особливо там, де він згадує про небуття, за те, що в нього музичний вірш, свіжі епітети й витончені рими. Але, коли б хто сказав: „поезія Рильського має бути за хліб“—слід відповісти: „хіба можна «вкусний лимонад» прийняти за насущну їжу“?

Це поезія для естетів, де смакується кожне слово (в цьому Рильський є акмеїстом—також консерватизм чималий). Але творча класа відкидає еkleктичну філософію та сміється з епікурейської тоги Рильського, коли він сидить з удкою в оситняку. Красиво, красиво аж до нудоти, коли читаєш „Синю далечінь“.

На світі є співучий Лангедок,
Цвіте Шампанню Франція весела,
Де в сонці тане кожен городок
І в виноградах утопають села.
Десь є Марсель і з моря дух п'яний,
Десь є Париж—дух генія й гамена,
Десь жив Доде гарячий і ясний,
Десь полювали милі Тартарени“.

Ми знаємо, для кого „в виноградах утопають села“ у Франції, а для кого й ні, бо робітників видушує класичний у своїй нахабності французький капітал, знаємо про одсиджування в тюрмах робочих провідників Марселя та Кашена, знаємо, що й там є сила силенна голодних, і що в Парижі дух гнилизні більший, ніж „дух генія“, що творить...

Але Рильський співа собі на мотив: „Ты знаешь край, где все обильем дышит“,—для нього все у мріях—він поза життям.

Тому то й хочеться його обминати, не згадувати, але...

Але, книжечка Рильського усе ж буде отруювати повітря для незайманих читачів. Рильський—поет одміраючих естетів.

Вірний поет бувших власників провінціальних маєтків, він, як його поетичний хлопчик, збирає „гнилички“ минулого, а в цілому книжка є протест проти існуючого ладу, проти тих, що знищили маєтки, хоч досить замаскований, але ж легко.

Чи ти забула чорний вихор ночі
І тих людей, що іменем любови
Любов убили?..“

Тут справа йде про сучасну революцію, про комуністів, що убили любов Рильського до якоїсь там панни, які заважають чистому коханию у дворянських гніздах цілого світу. І в такому розумінні Рильський є свідомим ворогом соціальної революції, хоч „гнів його і мертвий“.

Тепер що до самих віршів. Рильський глибоко-культурний поет, поет-книжник з нахилами філософа. Коли він пише про Рембо, то почувается, що він його читав. Коли дає характеристику Ніцше в формі сонета, чи Шекспіра, чи Бодлера—то ці характеристики остільки яскраві й перекунують в тому, що Рильський аналізував їх сам і освідомив в цілому, бо інакше не міг би так чуло про Гайне сказати: „він сміється, щоб не заридати“. Або молитва подружжя (стр. 56)—вона простотою і силою нагадує кращі зразки античної поезії, навіть колорит автор добрав класичний, і гекзаметр тут тільки вінчає гармонію.

І ось, багатьом з наших поетів треба почитись форми у Рильського, бо він не тільки глибокий лірик, а й добрий фаховець.

В. С.

Василь Атаманюк. Чари кохання. Поезії, книжка перша. Катеринослав. 1921 р. стор. 76 in. 8°.

Ми, мабуть, і не згадували б у журналі про ці чари... жіночих грудей (бо Атаманюкове кохання паталогічно зверне саме на цей об'єкт його хоробливого почуття), коли б редакція не викликала ся на це спеціальною посилкою цих поезій на рецензію.

Але, замість власних слів, ми дозволимо собі скористати з рецензії, уміщеної в емігранському журналі „Нова Україна“ (№ 1—2, січень—лютий 1923 р. стор. 261), що виходить у Празі за редакцією В. Винниченка й М. Шаповала. Автор її К. Вороненко, пише:

„Поезії, як поезії. Формою так, але що до змісту—це описи полових оргій, а, власне, дневник найінтимнішого життя автора. В цілій книжці Атаманюк зітхає за спиною і здригається, як його мила кашляє у другій кімнаті на постелі з чоловіком. То знову співає оди до бліх, або плаче над пом'ятою постіллю, де недавно лежала його коханка. Але, здебільшого, „поезії“ Атаманюка оспівують жіночі панталони, стегна, груди:

Дівчино, у тебе радощі, смішки,
Радощі—смішки, груди—горішки,
Дай мені радости тії хоч трішки.
Буду їх мняти, як тісто в діжі,
Буду пестити і цілувати,
Буду кусати,
Як булочки свіжі*...

Ось провідна думка цілої книжки „Чари кохання“. Людська звичайність не дозволяє нам навести де-що більше з „творів“ Атаманюка“.

Ми не будемо сперечатися з К. Вороненком про „звичайність“ і доказувати, що боятися називати речі їхніми іменами не слід, як також викидати з літератури те, що є в житті. Він і сам, що правда, каже далі:

„Річ не в моралі. Кожна людина має свою мораль. Сьогоднішня мораль річ широких розумінь. Але чи подумав бідний автор, що його „твори“ кинуть тисячі підпростків, дівчат і хлопців на шлях проституції й онанії?“

З останнім викликом ми трохи не згодні і він скерований не на ту адресу. Атаманюкові, очевидно, було не до хлопців і дівчат, тільки до „горішків“, що їх у садистичній непам'яті хотів місити, мов у діжі. Треба було б інакше запитати: як там у Катеринославі ця книжка з'явилася в 1921 році?

І тут вже ми цілком згодні з закордонним рецензентом:

„Чари кохання“, що з'явилися на світ на Радянській Україні 1921 р., у час страшних страждань мільйонів, у час безпощадного голоду й біди, ані словечком не згадують про ці страхоття. Атаманюк, видно, ситий, і всі злидні мільйонів байдужі для нього. В центрі голодної смерті—Січеслав, а він оспівує полові оргії... Згадуємо цю книжку не з літературного обов'язку, бо в літературі їй місця не буде. Цю книжку можна продавати тільки с-під поли, як зразок порнографії.

Тут додали б ми від себе, бажаючи хоч чим виправдати Атаманюка: може це „гріхи молодости“, а не 1921 року.

Але чому ж ми не бачили й не чули нічого, що б нагадувало нам той 1921 рік і що б не виливало нові злісні помії на Радянську країну з боку здичавілих у своїй ненависті до революційної України наших „ріднесеньких“ за кордоном. Адже й винниченківсько-шаповалівська „Нова Україна“ по гадючому шипить: голод був на Україні через „яничарів“, „окупантів“ через те, що там були в час його різні атаманюки з їхніми полюбовницями. Рецензент цитований нами, між рядків хоче теж сказати, що, мабуть, Атаманюк якийсь з „комісарів“ і, в усякому разі, радянський учитель, і він—К. Вороненко—зловісно кракає: «нешасні ті діти, що їх учив і викохував автор „Чарів“»

Ми думаємо, що не все, називане комільфотними Вороненками порнографією, не годиться для навчання дітей, і ми повинні їм пояснювати, чому склещуються жуки чи собаки, яким способом вони—діти—з'явилися на світ,—але ми будемо говорити про те, що є природне, нехоробливе, потрібне й людяне.

В Атаманюкових „Чарах“ ми вбачаємо протилежне: хоробливий садистичний еротизм, що дурманом оповіває розум і калічить тіло, прекрасне людське тіло, а не якесь місиво.

С. Пилипенко.

Ще дві слові, як „нота бене“. Нещо давно ми бачили документ за потрійним підписом Семенка, Шкурупія і... Атаманюка. Хіба й твори Атаманюка—панфутуристичні?! Чи може він сам їх уважає за „гріхи молодости“.

С. П.

У друге „нота бене“. Мусили ми так довго спинитися коло того, що „не має місця в літературі“ через те, що хоробливий еротизм,—звичайне явище після революційних часів (згадаймо „огарки“) загрожує нам і тепер, і ми маємо повстати проти нього з усією силою.

С. П.

Еміль Розенов. „Против попов“ (Очерки религиозной борьбы XVI—XVII в. в.) Перевод с немецкого под редакци. Н. Н. Попова, с предисловием Е. Ярославского. Часть I, вып. I. Издан. „Красная Новь“. М. 1923 г., 38 стр. т. 10.000 экз.

„Красная Новь“ видає твір історика-марксиста Е. Розенова під загальним наголовком „Против попов“. Перший випуск першої частини складається з 2-х розділів: „Разрушающийся мир“ і „От революции к мировому господству“. Головним чином по „Похождению христианства“ Каутського, а також по Дюбуру - Шетру, Ювеналу, Розенов описує, як руйнувалась світова, римська держава, який був її економічний і громадський устрій; він дає картинки звичаїв, палаці римських багатців, обернених в будинки терпимости, стосунки з рабами, римську розкіш і марнотратство, оргії, проституцію, театр, цирк, блазнів, танцюристок. Яскравими фарбами обрисовує він розпустство імператорів: Юлія Цезаря, „чоловіка всіх жінок і жінки всіх чоловіків“, Октавіана, Калігулу, Тіверія, Клавдія, Месаліну, яка спішила з царської постелі перелягти на рогожку в публічному домі. Нерона, Геліогобала, утопленого в клоаці актрисами. Частина освіченого громадянства дивилась на релігію тільки як на політичне установа, як на спосіб поневолення нижчих класів. В другому нарисі „От революции к мировому господству“ Е. Розенов вважає, що старі християнські ідеї були по суті революційні, що римський пролетаріят підтримував революційний характер християнського руху. Коли до християн стали приєднуватись представники пануючих класів, воно стало обертатись в пануючу релігію, позбавлену революційного характеру. Хрест був обернений в держало меча, яким примушували язичників приймати християнство. Шлях до християнства був „від революції до світового панування“. Світове панування папізму досягло свого завершення в хрестових походах, які коштували життя 7.000.000 християн. Князі, що приймали участь в хрестових походах, мріяли про царство й корону на сході, дрібні дворяне—про багатство, веселе життя й звільнення від боргів, які обтяжували їх на батьківщині, декласована маса воїнів—про гульню, про похитливіх східніх жінок, про крадіж і грабування. До першого випуску додано 10 малюнків, що наочно пояснюють текст. З деякими поглядами Розенова не можна погодитись. Напр. на 7 стор. Е. Розенов пише, що по всій римській державі „росповсюджувалась наука Ісуса з Назарета“. Коли хто і де доказав історичне існування Ісуса. Хто доказав, що в часи римської держави існував Назарет і на якій мапі римської держави того часу накреслений Назарет. Тут Розенов виявляє своє не досить добре знайомство з творами М. Брікнера, А. Древса, Сміта, Кальтгофа, Аллена та інших письменників, які визнають Ісуса за міт.

Редакція не дала відповідної примітки, що пояснювала б невірну точку зору Е. Розенова. Подібні хиби треба знищити в слідуєчих випусках. Для пропагандистів, що подають віруючим історичні факти з історії церкви, книга Розенова дає корисний матеріал. Ревізіоністи намагаються провести компроміс і закрити

ідеалізм і знести справжню науку марксизму. Людвіг Вольтман в своєму творі („Исторический материализм. Изложение и критика марксистского мирозерцания“. Пер. с немецкого под редак. М. Филиппова, СПб, 1901 г.) на сторінках 252—253, досить виразно заявляє: „зникають релігії, але релігія залишається, себ-то залишається естетичний мент всякого релігійного відбивання людини у всесвіті; в повній мірі розвинена естетична релігія є іманентне відбивання людини в природі без усякого самозречення й самороздвоєння. Змагались же про те чи, слід назвати такий естетичний світогляд релігією чи ні,—є змагання тільки про слова. Маркс і Енгельс „в Комуністичному Маніфесті“ ще в кінці 1847 р. пояснили, чому тимчасово залишається релігія, не дивлячись на зміну однієї релігії другою.

I. С.

Листи до редакції.

Шановний т. Редакторе!

Прошу не одмовити вмістити в високоповажаному журнал „Червоний Шлях“ мого листа до громадянства України.

Нешасні Холмщина й Підляшшя й до цього часу не мають української школи, що ж до соціально-економічного становища українського й білоруського народів під пануванням Польщі, то не має фарб, щоб змалювати його. Полишаючи те, що українські та білоруські етнографічно-національні території заселяються польським елементом, що з агрикультурою нічого спільного не має, а навпаки є злочином,—польські поміщики в брутальний спосіб, за допомогою адміністративного апарату й навіть суда, порушують споконвічне право малоземельних селян білорусів та українців. У Польщі панує такий лад, що білорус або українець не має можливості й за гроші придбати землю: при виробленні нотаріальної купчої від покупців цих народностей вимагається якогось писаного підданства польського. Завдяки такій казуїстиці, що громадянин українець та білорус не є ніби громадянами Польщі, людність тих безправних народів самозрозуміло ухиляється від несення військової повинності. Адже ж чужинці не повинні боронити тієї держави, що визнає тих громадян за чужинців. Наслідком цього бувають карні експедиції з ексекуціями та грабунком, які розповсюджуються навіть на родини, з яких ніхто не підлягає військовій повинності. Між иншим, одним з таких карних відділів немилосердно було покатовано й зграбовано громадянина села Гірняки, Ковельського повіту—Мороза. З родини того громадянина ніхто не підлягав і не підлягає військовій повинності. З цієї нагоди мною була внесена в Сейм інтерпеляція до міністра військових справ. Міністр відповів мені викрутасами на зразок того, що там військовий відділ поведився бездоганно з людьми, лише виконав своє доручення—виловив 38 дезертирів з двох сел Гірники й Кортилісі, що там є ще не виловлених біля ста дезертирів, що по переведеному слідстві жадного грабунку не було, лише сама людність обдаровувала ковбасами та салом салдатів тієї експедиції, що тягнути до відподальности нема кого.

Про те, як трактуються права українського й білоруського народів, що перебувають під Польщею, свідчить слідуюче:

Від громадянина Бориса Козубського, посла в Сейм, вимагається виписка з дворянських книг, що знаходились в Житомирі. Польська влада, вимагаючи подібне, сподівається ніби „правно“ позбутися невідгідного посла. Адже уряд УСРР ті книжки вже давно відіслав до архіву і добути потрібну виписку річ просто неможлива.

Вже виключено посла Миколу Пирогова, громадянина м. Ковель, що ще перед війною два чотирьохліття стояв на чолі Городського Самоуправління—й то по вибору в м. Ковлі.

Послам же, яких позбавити мандата через „державну приналежність“ трудновато, закидаються дивовижні переступства: на приклад, інкримінується послові, що він закликає населення не приймати від органів місцевих самоврядовань, від уряду й суда паперів на польській мові, натомість, у мисль парагр. 7 Рижського Трактату намовляє жадати паперів на своїй рідній мові.

Як тяжко карає польський уряд тих громадян, що відважуються ставати на захист рідної мови, що гарантується нам і Рижським трактатом і польською навіть конституцією, свідчить такий факт: мене адміністративно покарано було за це Ковельським Староством на шість місяців в'язниці. Поруч з тим мав я декілька судових процесів з видбуванням кари тюрмою. Суд польський у тій справі проявив нечувану ніде у світі непослідовність: той самий мировий суддя першого округу м. Ковля Рейтер, що засудив мене за виконання Рижського трактату тюрмою, один раз, а саме 7 жовтня 1922 року, виправдує мене.

Коли подібні переслідування за стисле застосування до польської конституції та Рижського трактату спадають на осіб персонально добре знайомих з міністром внутрішніх справ, а пізніше ще й президентом Польщі Войцехівським (це мій давній „товариш“ по кооперативній діяльності), то що тоді буває з українськими та білоруськими масами.

Переслідуючи громадян українців та білорусів, польський уряд страшенно тероризує людність, звертаючись до послуг всяких викидків, тих дійсно „викидків суспільства“, польських охрانیків й провокаторів. Наприклад: петлюрівський, отаман Оскілко, що у свій час керував польсько-українським фронтом ворожої до Польщі армії, царський охрانیк Гореміка-Крупчинський, що з Волинню не має нічого спільного, а також Йосип Мацюк, бувший член всеукраїнського трудового конгресу в Києві та голова так званої „Комісії Державної Оборони“ петлюрівського уряду УНР,— всі вони виставляються поляками кандидатами на послів до Сейму від Волині. Коли ж ця невеличка, але чесна компанія, при виборах до Сейму провалюється, тоді ця згряя провокаторів купчиться в Рівненському повіті (на пограниччю УСРР), видає там газету „Дзвін“, в якій подаються неправдиві відомості з життя на території УСРР.

Вищенаведене змушує мене іменем українського народу, що послав мене в польський Сейм, звернутися до суспільства УСРР, аби воно стало в обороні прав українського й білоруського народів, що перебувають під Польщею, й піднесло б свій голос, принаймні, за виконання Рижського мирового трактату.

Марко Луцкевич

Посол з Волині до Варшавського Сейму.

Від редакції: в Радянській пресі не раз подавались відомості про те, як буржуазний уряд і пануючі класи Польщі поводяться з українським трудовим населенням західних повітів Волині. Безпосередній заклик депутата Сейму Луцкевича до радянського українського суспільства лише підкреслює, до якої міри дійшли насильства й знущання шляхетської Польщі над українським населенням Волині.

Інв. №

Центральна наукова
бібліотека К.Д.У.

Видавництво місячника „ЧЕРВОНІЙ ШЛЯХ“

ВИЙШЛИ З ДРУКУ І ПРОДАЮТЬСЯ:

1. **Х. Г. Раковський.** Союз соціалістичних радянських республік. Начерк (розійшлося).
2. **В. Поліщук.** Адигейський співець. Поема.
3. Проф. **С. Ю. Семковський.** Що таке марксизм. Начерк (розійшлося).
4. **Е. Берглер.** Фашизм. Начерк (розійшлося).
5. **М. О. Скрипник.** Історія пролетарської революції на Україні. Короткий начерк.

ДРУКУЮТЬСЯ:

6. Проф. **С. Остапенко.** Вічний революціонер (Донбас). Начерк.
7. **Асп. А. Ковалівський.** Питання економічно-соціальної формули в історії літератури.
8. **Ол. Дорошкевич.** Ідеологічні постаті в українській літературі після Шевченка.
9. **Гн. Хоткевич.** Гуцульські образки.

ГОТУЮТЬСЯ ДО ДРУКУ:

10. **Х. Г. Раковський.** Пять років Радянської влади на Україні.
11. **І. Дашковський.** Конспектований курс політичної економії.
12. Проф. **С. Ю. Семковський.** Конспект лекцій з історичного матеріалізму.
13. **Ол. Попів.** Сковорода, Шевченко, Франко, Леся Українка, Коцюбинський. Збірка критичних нарисів.
14. **М. Любченко.** Чотири роки української еміграції. Спроба історичного начерку.
15. **Ол. Досвітній.** Американці. Роман
16. **П. Капельгородський.** «Чарівна Сопілка». Дитяча п'єса.

При Видавництві монопольне представництво на Україну Видавничого Товариства з обмеженою порукою „КОСМОС“ Берлін—Нью-Йорк.

**ГОЛОВНА КОНТОРА І СКЛАД
ВИДАНЬ**—Харків, пр. Свідомости (б. Мironосицький), № 1.

**КИЇВСЬКА КОНТОРА І СКЛАД
ВИДАНЬ**—Київ, вул. Леніна,
№ 17, кімн. 222.

РОЗДРІБНИЙ ПРОДАЖ ПО ВСІХ КНИГАРНЯХ.

„КОСМОС“

Видавниче Товариство з обмеженою порукою
(BERLIN, KRONPRINZUFER 10),

ВИДАЄ ЛІТЕРАТУРУ З ПОЛЯ:

1) Соціальної економії, 2) Красного письменства, 3) Школи й самоосвіти, 4) Індустріальної техніки, і 5) Сільського господарства.

ВИЙШЛИ З ДРУКУ:

1. Ю. СТЕКЛОВ. Карло Маркс, його життя та діяльність.
2. А. БОГДАНОВ. Червона Зоря. Утопія.
3. Проф. О. СИНЯВСЬКИЙ. Порадник української мови.
4. Б. ГОРЕВ. Матеріалізм-філософія пролетаріату.
5. К. МАРКС. Заробітна плата, ціна і зиск.
6. Н. БУХАРИН. Теорія історичного матеріалізму.

ДРУКУЮТЬСЯ:

7. Є. МЮГЗАМ. Юда. Робітнича драма на 5 дій.
8. Я. РІЧИЦЬКИЙ. Шевченко в світлі епохи.
9. К. МАРКС. До критики політичної економії.

МОНОПОЛЬНОЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО ВИДАВНИЧОГО
ТОВАРИСТВА „КОСМОС“ НА УКРАЇНУ

В-во „Червоний Шлях“

Харків, пр. Свідомости, (б. Мироносицький № 1).

УКРАЇНСЬКІ ЩОДЕННІ

THE UKRAINIAN DAILY

ВІСТІ

NEWS

Ukrainian Daily News published every day except Sundays
& holidays by The Ukrainian Daily News Publishing Co.
502 E. 11-th St. New York, N. Y.

Telephone: Orchard 5446.

Часопис для українського робочого люду, виходить щодня, крім
державних свят і неділь.

SUBSCRIPTION RATES:

United States & Canada

One year	\$7.00
Six months	3.75
Three months	2.00
Single copy	3 c.
To Europe one year	10.00

ПЕРЕДПЛАТА:

В Злуч. Державах і Канаді

На рік	\$7.00
На 6 місяців	3.75
На 3 місяці	2.00
Поодинокє число	3 ц.
В Європу на рік	10.00

З Канади належить вислати гроші лише на так званий
„Foreign Money Order“.

Редакція приймає рукописи, писані виключно чорнилом і на
одній сторінці аркуша, при чому рукописи не повертаються.

За оголошення редакція не відповідає.

„МОЛОТ“

Сатирично-гумористичний двотижневик, виходить
1-го і 15-го кожного місяця.

ПЕРЕДПЛАТА:

На рік	\$2.00
На пів року	1.00
Поодинокє число10

Редакція приймає рукописи, писані виключно чорнилом і на
одній сторінці аркуша, при чому рукописи не повертаються.

„МОЛОТ“

The Ukrainian newspaper for satire and humor
published semi-monthly by „MOLOT“ Co.

414 East 9-th Str., — New York, N. Y.

SUBSCRIPTION LIST:

One Year	\$2.00
Six months	1.00
Singly copy10

Entered as second-class matter Sep. 16. 1921. at the post office
at New York, N. Y. under the Act of March 3, 1879.

ВІДКРИТА ПЕРЕДПЛАТА

НА ЛИПЕНЬ МІСЯЦЬ 1923 РОКУ

НА ГАЗЕТУ

„ВІСТИ ВУЦВК“

На 1 місяць з доставкою в Харкові й пересилкою на провінцію 90 карб.

На 1 місяць для партійних та професійн. організацій, військових частин, комнезамів, сельбудинків, окремих робітників, червоноармійців, незаможних селян по надісланню відповідних посвідчень 40 карб.

Льготна передплата приймається тільки в конторі редакції.

За кордон на 1 місяць 1 долар.

Передплата й оголошення приймаються в конторі редакції вул. К. Лібкнехта, II, при всіх філіях і комісіонерствах Українбанку й всіх її відділах та поштових конторах УСРР і в правобережній філії контори редакції газети „Вісти ВУЦВК“ (Київ, вул. Леніна, № 8, Сельбудинок).

Оголошення 50 копійок в червінцях (0,05 червінця) за рядок неопарелі.

Оповістки перед текстом—по подвійному тарифу.

Публікації розміром на 1 сторінку й більше, здані безпосередньо в контору редакції—по угоді.

Платня за вміщення оголошення приймається в червінцях або грошзнаках по курсу дня оплати; плата має бути виплачена в семиденний строк.

МУЗИЧНЕ Т-ВО імени ЛЕОНТОВИЧА.

З місяця квітня 1923 року

ВИХОДИТЬ У КИЇВІ

місячник музичної культури

МУЗИКА

З ТАКИМ ПРОГРАМОМ:

1. Філософсько-етичні проблеми у музиці.
2. Історія української та світової музики.
3. Музична етнографія.
4. Музика і педагогика.
5. Музика і пролетаріат.
6. Огляд сучасного музичного життя.
7. Хроніка мистецького життя.
8. Біографії діячів музичної культури.
9. Дописи з провінції.
10. Бібліографія.

В МІСЯЧНИКУ БЕРУТЬ УЧАСТЬ:

Аз, Л. Альшванг, акад. Д. Багалій, акад. М. Біляшівський, А. Буцький, М. Вериківський, В. Гадзинський, М. Грінченко, П. Демуцький, О. Дзбановський, С. Дрімцов, Н. Дубровська-Трикулівська, М. Качеровський, К. Квітка, П. Козицький, К. Левицький, Г. Любомирський, Б. Манжос, Ю. Меженко, Ю. Михайлів, М. Павловський, В. Петрушевський, А. Приходько, М. Радзівський, Д. Ревуцький, Б. Рерх, Л. Сабанєв, П. Сениця, Ф. Соболев, П. Тичина, Г. Хоткевич, О. Чапківський, акад. Ф. Шмідт, Д. Щербаківський, Б. Яновський та инш.

Перше число „МУЗИКИ“ присвячене
композиторові М. ЛЕОНТОВИЧУ
друге—К. СТЕЦЕНКОВІ.

В и д а є

Редагує КОЛЕГІЯ.

Музичне Товариство ім. Леонтовича.

Адреса редакції і контори: Київ, В.-Підвальна, 15.

НОВА КУЛЬТУРА

місячник культурного, суспільного і політичного життя
РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ. Начальний Редактор: СТЕПАН РУДИК.

Передплату, рукописи, листи і книжки
слати на таку адресу: Редакція „Нова Культура“,
Львів, вул. Осолінських, ч. 8.

Цілорічна передплата в Америці і Канаді
2 долари. Гроші висилати реджістрованим
листом на адресу: Red. „Nowa Kultura“.
Lwiv, Osolinskych, 8. East. Galicia.

В Чехословаччині і других краях Європи—
це подвійне число коштує **5** ч. кор. Робіт-
ничі і селянські соціалістичні організації,
робітники, як також студіююча молодь
усіх шкіл користуються знижкою.

Ціна цього подвійного числа за червень
і липень (84 сторінки) з поштовою
пересилкою **8000** мп.

Чергове число (4) появиться в перших
днях серпня.

Редакція просить всіх товаришів авторів
надсилати матеріяли до чергового (4)
числа й уживати на будуче правопису
Української Академії Наук у Києві.

**Адреса: „Нова Культура“: Львів, вул.
♦ ♦ ♦ Осолінських, ч. 8. ♦ ♦ ♦**

Передплачуйте і збирайте на пресовий фонд журналу:

НОВА КУЛЬТУРА.

Нова Громада

суспільно-політичний журнал

НОВА ГРОМАДА друкує статті і праці з політичного і економічного життя на всіх землях України, а також з обсягу белетристики, поезії й культурного життя українського народу.

НОВА ГРОМАДА виступає в обороні трудових мас усеї України.

Кажний, хто відчуває значіння й потребу у видаванню такого журналу,—кому лежить на серці добро українських трудових мас та справа піднесення української культури, повинен підпирати „Нову Громаду“.

„Нова Громада“, яка заступає інтереси українських трудових мас, може появлятися тільки тоді, коли знайде опору і зрозуміння серед широких кол громадянства. Випускаючи 1 ч. „Нової Громади“ просимо про надсилання передплати, бо тільки в цей спосіб можна забезпечити дальше існування нашого журналу.

Передплата „Нової Громади“ виносить:

Одна книжка:

В Австрії 10.000 австр. к., у Чехословачії 10.— к. ч., в Галичині, Волині і Польщі 15.000 польськ мар., у Німеччині 10.000 нім. мар., у Франції 3.— франки, в Америці 50 центів.

Адреса редакції і адміністрації:

Лев Гугель (Leo Hygel), Wien, IX., Lichtensteinstrasse 92/19.

ПРОДОЛЖАЕТСЯ ПОДПИСКА НА ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ЖУРНАЛ
„ПУТЬ ПРОСВЕЩЕНИЯ“

(2 й год издания).

ЖУРНАЛ ПОСВЯЩЕН ВОПРОСАМ ТЕОРИИ
ПРОСВЕЩЕНИЯ, МЕТОДОЛОГИИ, ПРОСВЕ-
ДИТЕЛЬНОЙ ПРАКТИКИ, БЫТА.

ОТДЕЛЫ ЖУРНАЛА:

1. Общий		4. Реферативный
2. Экспериментальный		5. Библиографический
3. Бытовой		6. Информационный.

К участию в работе журнала привлечены научные силы в области педагогической мысли Федерации и Запада.

Имеются корреспонденты в столичных городах Европы.

Журнал распространяется в количестве 7000 экземпляров по всей Советской Федерации, а также за-границей.

Объем—20 печатных листов.

ПОДПИСНАЯ ПЛАТА (в золоте)

На один год (12 мес.)	8 р. — к.
„ 1/2 „ (6 „)	4 р. 50 к.
„ 1/4 „ (3 „)	2 р. 20 к.

При коллективной подписке—не менее 3-х экземпляров—и для посредников (при выписке не менее 10 экземпляров)—20% скидки.

ПЛАТА за ОБЪЯВЛЕНИЯ:

за 15 строк (1/4 стран.)	20 р.
„ 30 „ (1/2 „)	35 р.
„ 60 „ (1 „)	60 р.

Цена отдельного номера 1 р.

При повторных объявлениях—скидка по соглашению.

Для посредников скидка 20%.

Оптовая закупка и прием подписки могут производиться у представителей конторы:

МОСКВА, А. А. Шумович, Кривоколенный пер. 14, кв. 11. Тел. 2 57-60.
КИЕВ, „Сорабкооп“ Правление—Крещатик 29, Книжный отдел и склад—
Крещатик 22. ЕКАТЕРИНОСЛАВ, Иванов, ГУБОНО. ОДЕССА, Книжный
склад ГУБОНО, Екатерининская 21.

Адрес редакции и конторы: Харьков, ул. Артема № 31.

Телеграфный: Харьков, Наркомпрос—журнал.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:

на 1 місяць	1 карб.		на 6 місяців	6 карб.
на 2 місяці	2 »		на 12 місяців	12 »
на 3 місяці	3 »		по курсу червонців (банкн.).	

Передплатники Харкова, Київ, Одеси, Полтави, Катеринославу, Чернигова та Запоріжжя дістають передплачені числа з місцевих контор В-ва **без доплати за пересилку**.

Інші передплатники платять за пересилку по поштовому тарифу.

Передплата для Америки 1 долар 25 центів USA, для Чехії 1 дол. USA, для Європи—75 центів USA, з доставкою.

Окреме число в роздрібному продажі 1 карб. 25 коп. по курсу червонців (банкнот).

Передплата приймається по курсу червонців (один карб. = $\frac{1}{10}$ червонця) Радянськими грошовими знаками по курсу дня передплати, або ж самими червонцями (банкнотами) по номінальній їх ціні.

Передплачувати можна: в Головній Конторі редакції—Харків, проул. Свідомости (б. Мироносицький), № 1, по всіх конторах, філіях та представництвах Українбанку, по всіх поштових конторах, по поштових переводах на адресу Контори Редакції, по всіх конторах по прийому передплати, а також по місцевих агентствах видавництва «Червоний Шлях», де вони маютьсся.

Закордонні передплатники мають звертатися до Видавничого Т-ва з О. П. «Космос» Berlin, Kronprinzstrasse, № 10.

Увага до всіх редакцій провінціальних органів Преси.

Видавництво «Червоний Шлях» ласкаво прохає усі місцеві органи преси передрукувати цю об'яву на своїх сторінках в порядку обміну об'явами. По одержанню примірника з надрукованою об'явою, Видавництво «Червоний Шлях» умістить в своєму місячнику бажану й рівноцінну об'яву.

При видавництві монопольне представництво В-ва «Космос» Берлін—Нью-Йорк.

ВИЙШЛО З ДРУКУ Ч. 3-є
ПРОДАЖ ПО ВСІХ КНИГАРНЯХ.

ЖУРНАЛ ЛІТЕРАТУРИ, КРИТИКИ Й БІБЛІОГРАФІЇ
„КНИГА“

Виходить щомісячно за редакцією С. ПИЛИПЕНКА.

Журнал має розділи:

1. Статті по історії й теорії літератури.	6. Літературне життя на Україні, в Росії й на Заході.
2. Критика й огляди.	7. Видавнича хроніка.
3. Видавничі й друкарські справи.	8. Стан літературної праці.
4. Рецензії на нові видання по всіх галузях знання.	9. Інформаційно-справочний відділ.
5. Бібліотекознавство.	10. Бюлетень Укр. Книжкової Палати.

ПЕРЕДПЛАТА НА ЖУРНАЛ:

на 1 місяць	40 коп. в золоті
» 2 »	75 » »
» 3 »	1 р. 10 » »

В журналі беруть участь:

Агуф М., Айзеншток І., Блакитний В., проф. Белецький, проф. Білоусов М., акад. Багалій Д., Білик Я., Височанський П., акад. Воблий, Воля Т., Гайлис Я., Годкевич М., Драгоманів С., Дубляк К., Йогансен М., проф. Кагаров Е., Качинський В., Колісниченко Л., Коряк П., Котов М., проф. Коршіков, Кулик І., Коцюба Г., Краснов П., Мамонтів Я., Меженко Ю., Немоловський І., Озерський Ю., Омельченко І., Панченко М., Пакуль Н., Пастернак С., Пельше Р., Педаєв Д., Петренко Г., Пилипенко С., проф. Плевако М., Поліщук В., Приходько А. (Прийдешній), Радлов В., Русанов А., Равіч-Черкаський М., Савченко Я., Самброс Ю., проф. Семковський, проф. Сіявський, проф. Соболів, Совз-Правда О., Сулима М., проф. Таранушенко, Тиховський П., Уразов, проф. Федоровський А., Чередниченко Р., Яворський М., проф. Яната й инш.

Адреса редакції:

Харків, Чорноглазівська вул.,
Ч. 7/9—„Книгоспілка“.

Там же приймаються ОГОЛО-
ШЕННЯ до ЖУРНАЛУ:

1 стор.—600 карб., $\frac{1}{2}$ стор.—
400 карб., $\frac{1}{4}$ стор.—250 карб.